

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

**De ontwikkeling van een
Vlaamse schaal voor adaptief gedrag**

Siel Bulteel
Dr. Jarymke Maljaars
Annemie Bos
Prof. dr. Bea Maes
Prof. dr. Ilse Noens

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Minderbroedersstraat 8 – B-3000 Leuven
Tel 0032 16 37 34 32
E-mail: swvg@kuleuven.be
Website: <http://www.steunpuntwvg.be>

Publicatie nr. 2016/01
SWVG-Rapport 44
Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Titel rapport: De ontwikkeling van een Vlaamse schaal voor adaptief gedrag

Promotoren: Dr. Jarymke Maljaars, prof. dr. Bea Maes, prof. dr. Ilse Noens (KU Leuven) –
Annemie Bos (PDC Thomas More)

Onderzoeker: Siel Bulteel

Administratieve ondersteuning: Lut Van Hoof, Manuela Schröder

Dit rapport kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Overheid, programma ‘Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek’. In deze tekst komen onderzoeksresultaten van de auteur(s) naar voor en niet die van de Vlaamse Overheid. Het Vlaams Gewest kan niet aansprakelijk gesteld worden voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de meegedeelde gegevens.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Promotoren en Partners van het Steunpunt

KU Leuven

Prof. dr. Chantal Van Audenhove (Promotor-Coördinator), LUCAS en ACHG
Prof. dr. Johan Put, Instituut voor Sociaal recht
Prof. dr. Karel Hoppenbrouwers, Dienst Jeugdgezondheidszorg
Prof. dr. Koen Hermans, LUCAS, Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy
Prof. dr. Jozef Pacolet, HIVA onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving

UGent

Prof. dr. Lea Maes, Vakgroep Maatschappelijke Gezondheidskunde
Prof. dr. Lieven Annemans, Vakgroep Maatschappelijke Gezondheidskunde
Prof. dr. Jan De Maeseneer, Vakgroep Huisartsgeneeskunde en Eerstelijnsgezondheidszorg
Prof. dr. Ilse De Bourdeaudhuij, Vakgroep Bewegings- en Sportwetenschappen

VUB

Prof. dr. Johan Vanderfaellie, Vakgroep Klinische en Levenslooppyschologie

Thomas More

Dr. Peter De Graef, Vakgroep Toegepaste Psychologie

Rapport 44

De ontwikkeling van een Vlaamse schaal voor adaptief gedrag

Onderzoeker: Siel Bulteel

Promotoren: Dr. Jarymke Maljaars, Annemie Bos, prof. dr. Bea Maes, prof. dr. Ilse Noens (woordvoerder)

Samenvatting

Adaptief gedrag van kinderen en jongeren krijgt steeds meer aandacht binnen verschillende contexten en bij uiteenlopende doelgroepen. Het is onder meer een belangrijk criterium in het kader van de onderkende en handelingsgerichte diagnostiek, maar krijgt ook in de Vlaamse beleidscontext van onderwijs en welzijn steeds meer aandacht. Het ontwikkelen van een degelijk instrument om adaptief gedrag in kaart te brengen kent dan ook een zeer grote maatschappelijke relevantie.

Vanuit het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin werd een pilootproject opgestart dat de ontwikkeling en eerste evaluatie van een Vlaamse schaal voor adaptief gedrag bij kinderen en jongeren beoogt. Dit project liep van mei 2015 t.e.m. juni 2016 en werd gecoördineerd door een onderzoeksteam van de KU Leuven en het Psychodiagnostisch centrum van Thomas More, in samenwerking met verschillende partners in het werkveld.

Na een uitgebreide literatuurstudie werd tijdens een eerste fase het Adaptive Behavior Assessment System – Third Edition (ABAS-3; Harrison & Oakland, 2015) vertaald, waarmee in november 2015 een pilootstudie van start ging. Er werden gegevens verzameld van zowel een klinische groep ($N = 56$) als een steekproef uit de algemene populatie ($N = 157$) tussen 0 en 18 jaar. De eerste resultaten zijn veelbelovend en ondersteunen de betrouwbare en valide internationale reputatie van dit instrument. De versies Ouder/verzorger 0-5j, Ouder 5-21j en Leerkracht 5-21j zijn onder meer zeer intern consistent te noemen. Ook illustreren deze versies een duidelijke ontwikkelingslijn die de samenhang tussen de kalenderleeftijd en adaptief gedrag reflecteert. Voor de kleine steekproef die de versie Leerkracht 2-5j invulde, zijn de resultaten binnen dit pilootonderzoek iets uiteenlopend, waardoor er mogelijk nog enkele kleine aanpassingen zullen gebeuren aan deze versie. Om de ABAS-3-NL bruikbaar te maken voor de Vlaamse praktijk, dient het instrument nog verder gevalideerd en genormeerd te worden.

Inhoud

Lijst Tabellen	6
Lijst Figuren	6
Inleiding	7
Hoofdstuk 1 Adaptief gedrag	8
1 Definitie	8
2 Relevantie	9
Hoofdstuk 2 Projectvoorstelling	10
1 Doelstelling	10
2 Partners	10
2.1 Stuurgroep Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (SWVG)	10
2.2 Partners in het werkveld	10
2.3 Andere	11
Hoofdstuk 3 Pilootonderzoek: voorbereidingsfase	12
1 Scenario's	12
2 Vergelijkende studie	12
2.1 Bestaande instrumenten	12
2.2 Evaluatie van de bestaande instrumenten	13
3 Afweging/beslissing	14
3.1 Scenario 1: Ontwikkeling eigen schaal	14
3.2 Scenario 2: Vertaling bestaand instrument	15
Hoofdstuk 4 Pilootonderzoek: vertaling ABAS-3 en dataverzameling	17
1 Vertaling en terugvertaling ABAS-3	17
2 Methode	17
2.1 Steekproef	17
2.2 Instrumenten	18
2.3 Procedure	19
Hoofdstuk 5 Pilootonderzoek: data-analyse en resultaten	23
1 Descriptieve analyses	23
1.1 Kindfactoren	23
1.2 Gezin	24
1.3 Informanten	26

2	Betrouwbaarheid	26	
	2.1	Interne consistentie	26
	2.2	Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid	28
	2.3	Cross-form consistentie	29
3	Validiteit	30	
	3.1	Samenhang tussen leeftijd en adaptief gedrag	30
	3.2	Intercorrelaties tussen de vaardigheidsgebieden, domeinen en totaalscore	35
4	Opmerkingen	37	
	4.1	Selectieprocedure	37
	4.2	Steekproef	38
	4.3	ABAS-3	38
5	Conclusie	39	
	Referenties	40	
	Bijlagen	43	

Lijst Tabellen

Tabel 1	Vergelijking tussen vijf instrumenten die betrokken werden in één of beide reviews.	13
Tabel 2	Overzicht van de totale steekproef (klinische groep + algemene steekproef).	18
Tabel 3	Overzicht van de verschillende informanten en vier versies van de ABAS-3-NL.	19
Tabel 4	Overzicht van het aantal scholen per onderwijsniveau binnen de drie CLB koepels.	20
Tabel 5	Overzicht van het gemiddeld aantal inschattingen per vaardigheidsgebied voor vier versies van de ABAS-3.	22
Tabel 6	Overzicht van de informanten in de klinische groep.	26
Tabel 7	Interne consistentie gegevens voor de totale steekproef.	27
Tabel 8	Intraklasse correlaties (ICC) voor de ouderversies van de ABAS-3 binnen de totale steekproef.	28
Tabel 9	Correlaties tussen de scores van de ouder- en leerkrachtversies voor de leeftijdsgroepen 0-5 jaar en 5-21 jaar.	29
Tabel 10	Correlaties tussen leeftijd en adaptief gedrag in de algemene steekproef.	31
Tabel 11	Overzicht van de correlaties tussen leeftijd en adaptief gedrag (versie Ouders 5-21 jaar) voor de klinische groep.	34
Tabel 12	Correlaties tussen de verschillende vaardigheidsgebieden en domeinen voor de algemene steekproef.	35
Tabel 13	Correlaties tussen de verschillende vaardigheidsgebieden voor de algemene steekproef.	36

Lijst Figuren

Figuur 1	Structuur ABAS-3.	16
Figuur 2	Overzicht z-scores van de berekende SES-scores	25
Figuur 3, 4, 5 en 6	Leeftijdscurves voor de versie Ouder/verzorger 0-5 jaar.	31
Figuur 7, 8, 9 en 10	Leeftijdscurves voor de versie Leerkracht 2-5 jaar.	35
Figuur 11, 12, 13 en 14	Leeftijdscurves voor de versie Ouder 5-21 jaar	36
Figuur 15, 16, 17 en 18	Leeftijdscurves voor de versie Leerkracht 5-21 jaar.	36

Inleiding

Verschillende sectoren binnen welzijn en onderwijs zijn al langer vragende partij om een Vlaams instrument te ontwikkelen en te normeren om adaptief gedrag te kunnen evalueren. Het concept krijgt in de Vlaamse beleidscontext van onderwijs en welzijn namelijk steeds meer aandacht. De netoverstijgende ad-hoc werkgroep adaptief gedrag exploreerde de optie om de Vineland Adaptive Behavior Scales-II (Sparrow et al., 2005) te vertalen. De uitgever gaf echter geen toestemming om dit instrument te normeren voor de Vlaamse populatie. Van daaruit ontstond de noodzaak om een eigen Vlaamse schaal voor adaptief gedrag te ontwikkelen. De KU Leuven schreef hiervoor samen met het Psychodiagnostisch Centrum van Thomas More een projectplan uit. Via het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin werd financiering voor het eerste jaar ter beschikking gesteld. Het huidige pilootproject vormt dus de eerste stap in een grootschaliger onderzoek dat tot doel heeft om een Vlaamse schaal voor adaptief gedrag beschikbaar te stellen.

Ondanks het feit dat het oorspronkelijke scenario van dit project het ontwikkelen van een eigen schaal betrof, is er gaandeweg in overleg met de stuurgroep toch gekozen voor een vertaling van het Adaptive Behavior Assessment System (ABAS-3; Harrison & Oakland, 2015). In dit rapport wordt het verloop van deze afweging uitgebreid geschetst, alsook de werkwijze en resultaten van het pilootonderzoek dat erop volgde. Om de ABAS-3-NL bruikbaar te maken voor de Vlaamse praktijk dient het instrument verder gevalideerd en genormeerd te worden. Het tweejarige normeringsonderzoek is in de loop van dit project concreet gemaakt; het zal van start gaan in juli 2016 en gefinancierd worden door de departementen Onderwijs en Vorming (jaar 1) en Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (jaar 2).

Hoofdstuk 1

Adaptief gedrag

1 Definitie

Onder adaptief gedrag verstaan we de effectiviteit en de mate waarin iemand beantwoordt aan de eisen van persoonlijke onafhankelijkheid en sociale verantwoordelijkheid, verwacht van zijn leeftijd en cultuur (Schalock, 2004; Schalock & Luckasson, 2004). Adaptief gedrag verwijst dus naar de vaardigheden in het uitvoeren van dagelijkse handelingen die nodig zijn voor het persoonlijk en sociaal functioneren van een persoon (Sparrow, Balla, & Cicchetti, 1984). Volgens de Bildt en Kraijer (2003) impliceert deze definitie ten eerste dat adaptief gedrag leeftijdsgebonden is. Adaptief gedrag is geen vastliggend gegeven, maar komt gedurende de levensloop verder tot ontwikkeling. Gedrag dat op de ene leeftijd gezien wordt als adaptief, kan op een andere leeftijd mogelijk niet meer gepast zijn. Over het algemeen ontwikkelen veel adaptieve vaardigheden zich vroeg in het leven van een individu (bv. uit een beker drinken), terwijl andere later verworven worden (bv. geldbegrip). Veel adaptieve vaardigheden bereiken een plafond voor de volwassen leeftijd bereikt is. Bijgevolg worden bij volwassenen – in tegenstelling tot kinderen en jongeren – over het algemeen geen grote sprongen meer gezien in de ontwikkeling van adaptief gedrag (Harrison & Oakland, 2015). Ten tweede is adaptief gedrag cultuur- en omgevingsgebonden. Het is namelijk afhankelijk van de verwachtingen en standaarden van andere mensen in de omgeving waarin de persoon opgroeit. Het is tevens afhankelijk van de kansen die in deze omgeving geboden worden, en/of de eisen die er gesteld worden. De adequaatheid van iemand zijn/haar adaptief gedrag wordt beoordeeld door iemand die met dat individu leeft, werkt of interageert. Men benadrukt verder dat adaptief gedrag betrekking heeft op het alledaags functioneren. Het gaat dus om de concrete uitvoering van gedrag, eerder dan om vermogens zoals bij intelligentie (de Bildt & Kraijer 2003). Tot slot worden er – naast een algemene score - drie domeinen onderscheiden binnen adaptief gedrag; een conceptueel, sociaal en praktisch domein (o.a. American Psychiatric Association, 2013; Schalock et al., 2010).

Het is in dit kader belangrijk om een onderscheid te maken tussen een vaardigheidstekort en een prestatietekort. Men spreekt van een vaardigheidstekort wanneer iemand een bepaalde vaardigheid die nodig is in zijn of haar omgeving niet verworven heeft. Een prestatietekort verwijst naar de situatie waarin iemand een bepaalde vaardigheid verworven heeft, maar deze niet gebruikt. Prestatietekorten hebben vaak te maken met motivatie en/of de mogelijkheid om bepaald gedrag te stellen of in te oefenen (Goldstein & Naglieri, 2009; Gresham & Elliot, 1987). Wanneer een individu een adaptieve vaardigheid in een bepaalde context niet stelt, wil dit dus niet noodzakelijk zeggen dat dit individu niet in staat is om dit gedrag te stellen. Daarom is het belangrijk om het adaptief functioneren van een individu over contexten heen te bestuderen. Deze manier van denken stemt overeen met het International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) kader (World Health Organization [WHO], 2001), waarbinnen eveneens een onderscheid wordt gemaakt tussen vermogen en uitvoering.

2 Relevantie

Het adaptief gedrag van kinderen en jongeren krijgt steeds meer aandacht binnen verschillende contexten en bij uiteenlopende doelgroepen. Het is onder meer een belangrijk criterium in het kader van de onderkende en handelingsgerichte diagnostiek. Zo vormt een benedengemiddeld niveau van adaptief functioneren, naast een benedengemiddelde intelligentie, zowel in de definitie van de American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD; Schalock et al., 2010) als de Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5; American Psychiatric Association, 2013), een criterium voor de classificatie van een verstandelijke beperking. In de nieuwe DSM-5 wordt bovendien het adaptieve niveau gebruikt om een indeling naar ernst van de verstandelijke beperking te maken in plaats van de indeling op basis van IQ. Het in kaart brengen van iemands adaptief functioneren is dus van groot belang om een classificatie verstandelijke beperking te kunnen toekennen. Het stellen van een onderkende, classificerende diagnose heeft een grote impact op kinderen/jongeren en hun omgeving en heeft gevolgen voor onder meer de hulpverlening die verkregen kan worden.

In het kader van de handelingsgerichte diagnostiek kan het in kaart brengen van adaptief gedrag eveneens zeer nuttig zijn, onder andere bij personen met een verstandelijke beperking, autismespectrumstoornis (ASS), Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), verworven hersenletsel en sensorische beperkingen. Ook bij kansarme of allochtone personen of personen met een hoge begaafdheid is de evaluatie van adaptief gedrag relevant. Dit zijn namelijk groepen die regelmatig onder- of overschat worden wanneer uitsluitend gekeken wordt naar bijvoorbeeld intelligentieonderzoek of schoolgedrag en –prestaties (o.a. Mooij, Hoogeveen, Driessen, Hell & Verhoeven, 2007; Opdenakker & Hermans, 2006; Tellegen, 2000). Uit onderzoek blijkt dat adaptief gedrag op verschillende vlakken zeer bepalend is voor het huidig en toekomstig functioneren (o.a. De Bildt et al., 2005; Farley et al., 2009). Door adaptief gedrag op een grondige en betrouwbare manier te meten, kunnen sterke en zwakke adaptieve vaardigheden in kaart gebracht worden. Dit laat toe om individuele noden te identificeren en handelingsplannen op maat op te stellen. Door het adaptief functioneren van een kind/jongere tijdig in kaart te brengen en de gepaste hulp aan te bieden, kunnen eventuele secundaire problemen mogelijk geminimaliseerd of zelfs voorkomen worden. Tot slot kan met een valide en betrouwbare meting de evolutie van adaptief gedrag (en de effectiviteit van eventuele interventies) geëvalueerd worden.

Het concept krijgt ook in de Vlaamse beleidscontext van onderwijs en welzijn steeds meer aandacht. In het M-decreet (2014) maar ook binnen de PRODIA-protocollen van de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) en onderwijs, en de Classificerende Diagnostische Protocollen van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) vormt adaptief gedrag een belangrijk criterium voor beslissingen inzake het type onderwijs en de toegang tot bepaalde hulpverlening. Zo vormt een significante beperking in adaptief gedrag bijvoorbeeld een inclusiecriteria voor type 2 in het buitengewoon onderwijs en van daaruit ook een uitsluitingscriterium voor enkele andere types van het buitengewoon onderwijs (type 3, type 7 spraak- of taalstoornissen en type 9).

Hoofdstuk 2

Projectvoorstelling

1 Doelstelling

We kunnen stellen dat er belangrijke beslissingen genomen worden op basis van iemands adaptief functioneren. Het is dan ook belangrijk om dit op een betrouwbare en valide manier te kunnen meten. Echter, op dit ogenblik bestaat er in Vlaanderen en Nederland geen enkel instrument voor het evalueren van adaptief gedrag dat (1) uit meerdere subdomeinen van adaptief gedrag bestaat, (2) voldoet aan de psychometrische vereisten van validiteit en betrouwbaarheid, (3) genormeerd is voor de Vlaamse algemene populatie, en (4) een brede leeftijdsrange bestrijkt. Om die reden werd er vanuit de KU Leuven en het PDC van Thomas More een projectaanvraag ingediend. Het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin financierde het pilootonderzoek (1 jaar) als aanzet voor de ontwikkeling van een dergelijk instrument.

2 Partners

2.1 Stuurgroep Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (SWVG)

Dit project werd gedragen door een stuurgroep waarbinnen verschillende expertises en werkvelden gebundeld werden. Er was zowel vertegenwoordiging vanuit het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG), het departement Onderwijs en Vorming (OV), Kind en Gezin, de Centra voor Leerlingenbegeleiding (OVSG, VCLB en GO!), het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH), Jongerenwelzijn, het Kwaliteitscentrum voor Diagnostiek als het onderzoeksteam. Deze stuurgroep werd voorgezeten door Sofie De Smet van het departement WVG.

De stuurgroep kwam in het totaal zes keer samen om het project te plannen, te evalueren en bij te sturen waar nodig. Alle beslissingen die werden genomen, gebeurden in samenspraak met de verschillende leden van de stuurgroep, die eveneens de vertaling van de ABAS-3 en de vooropgestelde procedure van feedback voorzagen.

2.2 Partners in het werkveld

In het kader van de ontwikkeling van het Zorgzwaarte-instrument voor kinderen en jongeren van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH), werd de pilootversie van de ABAS-3-NL opgenomen. De kinderen en jongeren waarvoor de vragenlijst werd ingevuld via het VAPH, vormen de klinische groep van dit pilootonderzoek.

Om een steekproef uit de algemene populatie (algemene steekproef) te bereiken, werkten we netoverstijgend samen met verschillende Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB), alsook met Kind en Gezin voor de jonge, niet-schoolgaande kinderen.

2.3 Andere

2.3.1 Werkgroep Faire Diagnostiek

Tot twee maal toe werd het onderzoekteam uitgenodigd voor de Netoverstijgende Werkgroep Faire Diagnostiek¹ om de toepasbaarheid van de ABAS-3-NL na te gaan bij allochtone, anderstalige en kansarme kinderen en hun gezin. Enkele leden van deze Werkgroep gaven vanuit dit oogpunt eveneens feedback op de vertaling van de ABAS-3. Er werd ook nagedacht over hoe deze kansengroepen kunnen betrokken worden in het normeringsonderzoek.

2.3.2 Kwaliteitscentrum voor Diagnostiek

Het Kwaliteitscentrum voor Diagnostiek was vertegenwoordigd binnen de stuurgroep. Zij bezorgden het onderzoeksteam informatie over het op te stellen steekproefrooster en de onderhandelingen en contracten met uitgevers.

¹ De netoverstijgende Werkgroep Faire Diagnostiek (FD) wil door haar werking de aandacht blijvend vestigen op de bruikbaarheid van psychodiagnostisch materiaal bij kansengroepen en wil de principes van faire handelingsgerichte diagnostiek waarborgen. Binnen deze werkgroep is er vertegenwoordiging van zowel het Psychodiagnostisch Centrum van Thomas More als van CLB-medewerkers uit de drie netten.

Hoofdstuk 3

Pilootonderzoek: voorbereidingsfase

1 Scenario's

Aanvankelijk werd er vooropgesteld om binnen dit project een eigen schaal te ontwikkelen die adaptief gedrag van Vlaamse kinderen en jongeren in kaart brengt. Dit scenario werd daarna naast de mogelijkheid geplaatst om een bestaand instrument te vertalen. Om beide scenario's verder te exploreren, werd er tijdens de eerste fase van dit project een uitgebreide literatuurstudie uitgevoerd. Dit had tot doel om het kennisveld rond adaptief gedrag te verruimen, en de bestaande instrumenten onder de loep te nemen. Daarna werden samen met de leden van de stuurgroep alle voor- en nadelen afgewogen om zo – in combinatie met de vergaarde informatie – een weloverwogen beslissing te kunnen nemen.

2 Vergelijkende studie

Een – voor dit project – geschikt instrument voor adaptief gedrag voldoet aan de voorwaarden van betrouwbaarheid en validiteit, beschikt over hedendaagse items die bruikbaar zijn in de Vlaamse context en bestrijkt een breed leeftijdsbereik. Ook zou de structuur van het instrument moeten aansluiten bij de huidige conceptualisering van adaptief gedrag, en idealiter dus bestaan uit een conceptueel, sociaal en praktisch domein, alsook uit een totaalscore voor adaptief gedrag. Tot slot verkiezen we een multi-informant bevraging aangezien adaptief gedrag contextgevoelig is.

2.1 Bestaande instrumenten

We vertrokken vanuit twee verschillende recente reviews. In de review van Floyd en collega's (2015) worden vijf instrumenten voor het meten van adaptief gedrag vergeleken: Adaptive Behavior Scale-School: Second Edition (ABS-S:2; Lambert, Nihira, & Leland, 1993), Scales of Independent Behavior-Revised (SIB-R; Bruininks, Woodcock, Weatherman, & Hill, 1997), Adaptive Evaluation Behavior Scale-Revised Second Edition (ABES-R2; McCartney & Arthaud, 2006), Vineland Adaptive Behavior Scales, second edition (Vineland-II; Sparrow et al., 2005) en Adaptive Behavior Assessment System – second edition (ABAS-II; Harrison & Oakland, 2003). Tassé et al. (2012) geven in hun review over adaptief gedrag bij personen met een verstandelijke beperking aan dat er vier geïndividualiseerde en gestandaardiseerde schalen zijn voor adaptief gedrag. Deze instrumenten zijn genormeerd op basis van een representatieve steekproef in de US en ontwikkeld om een verstandelijke beperking te kunnen onderkennen, namelijk ABS-S:2, SIB-R, Vineland-II en ABAS-II. We vulden beide reviews nog aan met relevante empirische studies (o.a. Lopata et al. 2012,2013; McDonalds et al, 2015; Sattler & Hoge, 2006) om onze beslissing op een gegronde manier te kunnen nemen. Daarbij betrokken we ook het Behavior Assessment System for Children, second edition (BASC-2; Reynolds & Kamphaus, 2004) en de Diagnostic Adaptive Behavior Scale (DABS; Tassé et al., in ontwikkeling). Tot slot namen we twee in Nederland gangbare instrumenten voor concepten gerelateerd aan adaptief gedrag op in onze vergelijkende studie, namelijk de Pediatric Evaluation of Disability Inventory (PEDI-NL; Wassenberg-Severijnen et al., 2005) en Sociale Redzaamheidsschaal (SRZ; Kraijer & Kema, 2004). Alles samen komt dat neer op negen verschillende instrumenten om adaptief gedrag te meten.

2.2 Evaluatie van de bestaande instrumenten

In de review van Floyd en collega's (2015) worden de ABAS-II en Vineland-II als meest valide en betrouwbare instrumenten naar voren geschoven. Vooral de ABAS-II versies voor ouders en leerkrachten van kinderen tussen 5 en 21 jaar blijken over de beste psychometrische eigenschappen te beschikken van alle schalen die betrokken werden in de review.

Onderstaande tabel biedt een overzicht van enkele eigenschappen van de instrumenten die deel uitmaakten van één of beide besproken reviews. Daarnaast betrokken we – zoals eerder vermeld – ook de DABS, BASC-2, PEDI-NL en SRZ in deze vergelijkende studie.

Tabel 1 Vergelijking tussen vijf instrumenten die betrokken werden in één of beide reviews.

	ABS-S:2	SIB-R	ABES-R2	Vineland-II	ABAS-II
Leeftijdsbereik	0-21j	3m-80j+	4-18j	0-90j	0-85j
Aantal versies	1	2; <i>Full Scale (3m-80j, Early Development (3m-6j))</i>	4; <i>Home Version (4-12j + 13-18j), school Version (4-12j + 13-18j)</i>	3; <i>Expanded Interview (0-90j), Survey Form (0-90j), Teacher Rating Form (3-21j)</i>	5; <i>Parent/Primary Caregiver (0-5j), Parent (5-21j), Teacher (2-5j + 5-21j), Adult (16-85j)</i>
Antwoordopties	Wisselend	4	5	Wisselend	4
Domeinen ~ AAIDD en DSM-5	-	-	+	-	+
Betrouwbaarheid totaalscore	NB	+	NB	±	+
Validiteit	±	±	±	±	±
Recente normen (<15 jaar oud)	-	-	+	+	+

Note. +: positief, ±: wisselende resultaten, -: negatief, NB: niet beschikbaar

De **DABS** is een zeer recent instrument waar nog weinig onderzoek naar gedaan is. Het laat vooral toe om op basis van een cut-off score de classificatie verstandelijke beperking te staven of ontcrachten bij kinderen en jongeren tussen 4 en 21 jaar. De DABS is niet zo zeer bruikbaar om een uitgebreid sterkte/zwakte profiel in kaart te brengen of ondersteuningsnaden te bepalen en zorgtrajecten uit te zetten bij een brede doelgroep (Balbony et al., 2014). Bijgevolg is dit instrument te beperkt voor de doelstelling van het huidige project. Naast het onderkennen van een verstandelijke beperking, beogen we namelijk ook dat het instrument bruikbare informatie oplevert over het adaptief gedrag bij personen uit andere doelgroepen.

De **BASC-2** is dan weer een zeer breed instrument voor kinderen tussen 2 en 21 jaar, dat naast adaptief gedrag ook externaliserend en internaliserend gedrag, schoolproblemen en gedragsproblemen in kaart probeert te brengen. Het biedt enkel een totaalscore voor adaptief gedrag en onderscheidt dus geen domeinen van adaptief gedrag.

De **PEDI-NL** is een semigestructureerd interview dat de zelfredzaamheid van kinderen tussen 0,6-7,6 jaar, met een fysieke en/of cognitieve beperking meet. Het voordeel van dit instrument is dat het bepaalde vaardigheden zeer gedifferentieerd bevraagt. De beperkte leeftijdsrange en doelgroep, het feit dat dit

instrument geen domeinen van adaptief gedrag onderscheidt en de beperkte antwoordmogelijkheden (0 of 1) daarentegen, maken het instrument minder geschikt voor de huidige doelstelling. Verder werden de betrouwbaarheid en validiteit van de PEDI-NL in 2006 door de COTAN als onvoldoende beoordeeld.

De **SRZ** ten slotte, is net als de DABS uitsluitend gericht op mensen met een verstandelijke beperking. Verder is de SRZ verouderd qua inhoud en normgegevens en dekt ook dit instrument de verschillende domeinen van adaptief gedrag niet.

Samengevat blijken de **Vineland-II** en **ABAS-II** de meest valide en betrouwbare instrumenten te zijn. Ook internationaal zijn dit de meest gebruikte instrumenten om adaptief gedrag in kaart te brengen. Hoewel de Vineland-II een langere geschiedenis kent, komt de ABAS-II steeds vaker in beeld in onderzoek naar adaptief gedrag (o.a. Kenworthy, Case, Harms, Martin, & Wallace, 2010; Lindblad et al., 2013; Lopata et al., 2012). De domeinen die in beide instrumenten onderscheiden worden, verschillen enigszins van elkaar. Toch is er inhoudelijk in aanzienlijke mate overlap en wezen verschillende validiteitsstudies uit dat deze instrumenten hetzelfde onderliggende construct meten (o.a. Harrison & Oakland, 2003; Lopata et al., 2013). In juni 2015, dus kort na de start van het onderhavige project, brachten Harrison en Oakland de ABAS-3 uit. In een van hun validiteitsstudies rapporteren zij correlaties van .77 tot .89 tussen de totaalscores van de ABAS-3 en de Vineland-II, en .55 tot .91 ($M = .78$) tussen de domeinen die inhoudelijk het sterkst overlappen (maar dus niet identiek zijn). Hoe de ABAS-II en ABAS-3 zich tot elkaar verhouden, wordt besproken in hoofdstuk 4 (p21).

3 Afweging/beslissing

3.1 Scenario 1: Ontwikkeling eigen schaal

Dit pilootproject werd aanvankelijk opgestart met de bedoeling om een eigen instrument voor adaptief gedrag te ontwikkelen. Er waren zowel voor- als nadelen verbonden aan deze piste.

3.1.1 Voordelen

Het ontwikkelen van een eigen instrument heeft als voordeel dat er veel beslissingsvrijheid is wat de inhoud van de items en bijbehorende voorbeelden betreft, waardoor het instrument goed kan afgestemd worden op de Vlaamse context. Verder zou een eigen instrument ook goedkoper zijn in gebruik, wat de grens verlaagt om het instrument op brede schaal en binnen verschillende instanties te implementeren.

3.1.2 Nadelen

Een nadeel van dit scenario is het feit dat er al in grote mate overlap aanwezig is tussen de verschillende bestaande instrumenten voor adaptief gedrag. Opnieuw nieuwe items achterhalen – en dus plagiaat vermijden – is zeer moeilijk aangezien de verschillende adaptieve vaardigheden binnen de drie domeinen redelijk concreet zijn, en er bijgevolg maar een beperkte variatie mogelijk is. Een eigen instrument ontwikkelen is duurder en tijdsintensiever tijdens de ontwikkelingsfase. Er moet in dit geval namelijk van nul gestart worden met het creëren van een itempool, wat bij een bestaand instrument reeds aanwezig is. Tot slot laat dit scenario geen internationale vergelijking en evolutie toe. Het is dan ook een uitdaging om een eigen instrument up-to-date te houden.

3.2 Scenario 2: Vertaling bestaand instrument

Het tweede scenario dat later naar voren werd geschoven, betrof het vertalen van een bestaand instrument. Ook dit scenario heeft voor- en nadelen en wanneer hiervoor gekozen werd, zou ook de keuze van het instrument belangrijk zijn.

3.2.1 Voordelen

Gebruik maken van een bestaand instrument laat wel internationale ontwikkeling en vergelijking toe. Wanneer een nieuwe versie van het instrument wordt gepubliceerd, kan ook de Nederlandstalige versie mee evolueren. Daarnaast is het interessant om het adaptieve gedrag van Vlaamse kinderen en jongeren te kunnen vergelijken met dat van kinderen en jongeren uit andere landen, en de Vlaamse normen op die manier te kunnen kaderen binnen een groter geheel. Verder is een vertaling minder tijds- en kostenintensief tijdens de ontwikkelingsfase.

3.2.2 Nadelen

Indien we met een bestaand instrument zouden werken, is er minder flexibiliteit mogelijk voor het bepalen van de inhoud van de items en de structuur van het instrument. Dit kan moeilijkheden opleveren voor de overdracht van een Amerikaanse instrument naar een Vlaamse context. De vertaling van een bestaand instrument is ook duurder in gebruik dan een eigen instrument.

3.2.3 Instrumentkeuze

Uit onze vergelijkende studie bleek dat er twee instrumenten in aanmerking zouden komen voor dit scenario; de Vineland-II en de ABAS-II. Er werd met verschillende factoren rekening gehouden om een beslissing te kunnen nemen; de validiteits- en betrouwbaarheidsgegevens, gebruiksvriendelijkheid, structuur van beide instrumenten en de onderhandelingen met de uitgevers. Uiteindelijk ging onze voorkeur om onderstaande redenen uit naar de ABAS-II. In juni 2015 brachten Harrison en Oakland de ABAS-3 uit, waarmee we aan de slag zijn gegaan.

3.2.3.1 *Validiteits- en betrouwbaarheidsgegevens*

Eerst en vooral wordt de ABAS-II beschreven als een betrouwbaar en valide vragenlijstinstrument om adaptief gedrag te meten bij kinderen, jongeren en volwassenen (Sattler & Hoge, 2006). Verder discrimineert de ABAS-II mogelijk beter op een laag en hoog niveau van adaptief functioneren (Lopata et al., 2013) in vergelijking met onder meer de Vineland-II.

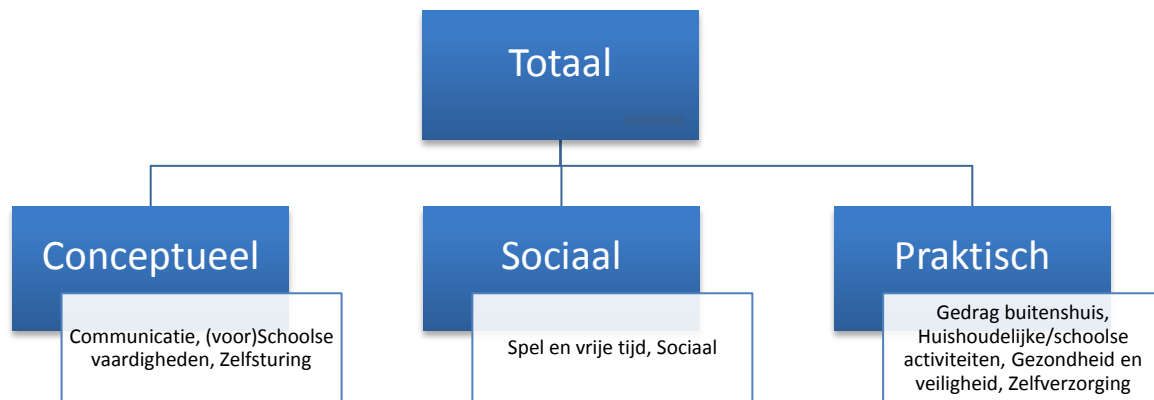
3.2.3.2 *Gebruiksvriendelijkheid*

De keuze voor de ABAS-3 impliceert eveneens de keuze voor een vragenlijst in plaats van een interviewvorm om adaptief gedrag in kaart te brengen. In vergelijking met een (semigestructureerd) interview, vergt het afnemen van een vragenlijst minder training, is het vaak minder tijdsintensief en goedkoper. Verder heeft een vragenlijst als voordeel dat respondenten het op een zelfgekozen plaats en tijdstip kunnen invullen. Dit alles maakt een vragenlijst gebruiksvriendelijker en geschikter om te gebruiken op grote schaal en in verschillende settings. De nadelen van een vragenlijstinstrument zijn onder meer het gebrek aan informatie over de motivatie en antwoordtendens (zo ook sociale wenselijkheid) van de informant en het uitsluitend kunnen betrekken van – in dit geval – Nederlandstalige informanten. De ABAS-3 kan wel gebruikt worden als een semigestructureerd interview, maar dan zijn de scores enkel kwalitatief bruikbaar en kan er bijgevolg niet vergeleken worden met leeftijdgenoten. Een vragenlijst voor het evalueren van adaptief

gedrag wordt in de literatuur naar voren geschoven als een waardig alternatief voor een (semigestructureerd) interview (o.a. Floyd et al., 2015; Kenworthy et al., 2010).

3.2.3.3 Structuur

De ABAS-3 bestaat naast een algemene score ook uit een Conceptueel, Sociaal en Praktisch Domein, waaronder tien vaardigheidsgebieden vallen (zie Figuur 1). Deze structuur is conform de definitie die gehanteerd wordt door de American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD; Schalock et al., 2010) en Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5; American Psychiatric Association, 2013). Ook wordt er in de scoring van de ABAS-3 een onderscheid gemaakt tussen vermogen en uitvoering van gedrag wat op zijn beurt overeenstemt met het ICF kader (WHO, 2001). Verder kan adaptief gedrag bij eenzelfde persoon anders tot uiting komen in verschillende contexten, wat suggereert dat een multi-informant bevraging aangewezen is (Sattler & Hoge, 2006). De ABAS-3 onderscheidt vijf verschillende versies naargelang de leeftijd van het kind en soort respondent. Het instrument voorziet ook een interventieplanner met concrete aanknopingspunten voor de praktijk.

Figuur 1 Structuur ABAS-3

3.2.3.4 Onderhandelingen uitgevers

Tot slot verliepen de onderhandelingen met WPS en Hogrefe Uitgevers een stuk constructiever dan deze met Pearson, de uitgever van de Vineland-II. Dit argument speelde uiteraard ook mee in onze beslissing om voor de ABAS-3 te kiezen.

Hoofdstuk 4

Pilootonderzoek: vertaling ABAS-3 en dataverzameling

1 Vertaling en terugvertaling ABAS-3

In augustus werd een eerste conceptvertaling van de ABAS-3 afgewerkt. In de loop van september werd deze versie herwerkt op basis van feedback vanuit de stuurgroep, de Netoverstijgende Werkgroep Faire Diagnostiek en Hogrefe uitgevers. Er werd vooral gelet op de cultuurgevoeligheid, de toepasbaarheid in België, en de formulering (complexiteit, lengte, woordkeuze,...) van de vertaalde items. Er werd getracht om – binnen de marges van een bestaand instrument – voor een zo eenvoudig, concreet en toepasbaar mogelijke formulering te gaan.

Eind september is Hogrefe Uitgevers gestart met het drukken van de formulieren voor het pilootonderzoek. Aangezien we met de vertaling van een bestaand instrument werken, dient ook een oorspronkelijke auteur de vertaling goed te keuren. Daarom werd aan een vertaalbureau gevraagd om de vertaalde versie terug te vertalen naar het Engels. Op dit manier kan de oorspronkelijke auteur de vertaling en eventuele aanpassingen aan de oorspronkelijke formulering al dan niet goedkeuren. Half december lag er een terugvertaalde versie klaar om door te sturen naar WPS, de Amerikaanse uitgever van de ABAS-3. Omwille van fouten aan de kant van het terugvertaalbureau en de timing van de kerstvakantie, werd de terugvertaling begin januari doorgestuurd. Ondertussen heeft WPS de terugvertaling bekeken en opmerkingen teruggestuurd, die op dit moment worden verwerkt.

2 Methode

2.1 Steekproef

In het totaal vulden 427 informanten de ABAS-3 voor 222 kinderen in. 65 van deze kinderen en jongeren werden gerekruteerd via het VAPH (klinische steekproef). De steekproef uit de algemene populatie (algemene steekproef) voor dit pilootonderzoek bestaat uit 49 jonge kinderen uit 5 dagopvanglocaties en 108 kinderen die geselecteerd werden uit 13 scholen. De algemene steekproef van deze pilootstudie bestaat uit kinderen en jongeren die regulier onderwijs volgen (92%), en type 3 en basisaanbod in het buitengewoon onderwijs (8%). Aangezien het over schoolgaande kinderen gaat, is de leeftijd in deze steekproef beperkt t.e.m. 18 jaar. Tabel 2 biedt een overzicht van de samenstelling van de verschillende groepen.

De klinische steekproef van dit pilootonderzoek is zeer heterogeen; kinderen met een verstandelijke beperking, autismespectrumstoornis, gedrags- en/of emotionele stoornis, visuele beperking, auditieve beperking, motorische beperking en/of een niet-aangeboren hersenletsel. Het enige wat alle kinderen en jongeren uit deze groep gemeenschappelijk hebben, is een VAPH erkenning. Ook voor de klinische steekproef is de bovengrens 18 jaar.

Tabel 2 Overzicht van de totale steekproef (klinische groep + algemene steekproef).

Kanaal	Steekproef	N	Geslacht		Leeftijd	
			% jongens	% meisjes	range	Gem
VAPH	0-5j	11	73	27	3,8-5,4	4,5
	5-18j	54	76	24	5,2-18,1	11,9
K&G	Algemeen	49	51	49	0,1-2,5	1,5
	Kleuter	37	51	49	2,6-6	4,6
CLB	Lager + Secundair	71	41	59	6,5-18,8	13

2.2 Instrumenten

De ABAS-3 is een vragenlijst die adaptief gedrag van personen tussen 0 en 89 jaar oud meet. Dit instrument voorziet vijf versies naargelang de informant en de leeftijd; Ouder/verzorger 0-5 jaar, Leerkracht 2-5 jaar, Ouder 5-21 jaar, Leerkracht 5-21 jaar en Volwassenen 16-89 jaar. Binnen dit pilootonderzoek werd er enkel gebruik gemaakt van de eerste vier versies, die bestaan uit respectievelijk 241, 216, 232 en 193 items. De structuur van de ABAS-3 werd eerder in dit rapport reeds besproken (zie Hoofdstuk 3, punt 3.2.3.3). De ABAS-3 is een herziening van de ABAS-II waar – zoals eerder vermeld werd – reeds heel wat onderzoek naar gebeurd is. De Amerikaanse ABAS-3 biedt – in tegenstelling tot de ABAS-II – de mogelijkheid om de vragenlijst online in te vullen, scores van twee beoordelaars te vergelijken en gebruik te maken van een interventieplanner. Verder zijn er ook enkele aanpassingen gebeurd aan de inhoud van de items in functie van (1) de meetaccuraatheid bij personen met zeer sterke en zwakke mogelijkheden, (2) een beter assessment van de adaptieve vaardigheden van personen met ASS, ADHD en/of een verstandelijke beperking en (3) de toepasbaarheid in de huidige maatschappij (bv. toevoeging van bepaalde recente technologieën). In een validiteitsstudie die beschreven staat in de handleiding van de ABAS-3 (Harrison & Oakland, 2015), worden over de verschillende versies heen correlaties tussen de totaalscores van de ABAS-II en ABAS-3 teruggevonden van .88 tot .93. Andere betrouwbaarheids- en validiteitsstudies van Harrison en Oakland (2015) bevestigen dat ook de ABAS-3 over goede psychometrische eigenschappen beschikt. Gezien de recente publicatie van de ABAS-3 zijn logischerwijze nog geen onafhankelijke studies naar de psychometrische eigenschappen uitgevoerd.

Er werd aan de informanten gevraagd om de pilootversie van de Nederlandstalige ABAS-3 vragenlijst (ABAS-3-NL) in te vullen. In Tabel 3 staat weergegeven welke informanten welke versie kregen. Omdat adaptief gedrag cultuur- en omgevingsgevoelig is (Schalock, 2004; Schalock & Luckasson, 2004), werd er voor elk kind aan twee informanten die het kind goed kennen – en idealiter uit een verschillende context komen – gevraagd om een ABAS-3 vragenlijst in te vullen. Daarnaast gaven we aan de ouders eveneens een achtergrondvragenlijst mee (zie bijlage 1). Hierin wordt allerlei informatie bevraagd over het kind en zijn/haar gezin en omgeving. Aangezien elk kind anders is en in een verschillende omgeving opgroeit, is het namelijk belangrijk om informatie over iemands adaptieve vaardigheden te kunnen kaderen binnen een bredere context.

Zoals beschreven staat in de inleiding van dit rapport, is er momenteel een pilootversie van de Nederlandstalige ABAS-3 beschikbaar. Om dit instrument bruikbaar te maken voor de Vlaamse praktijk, dient het verder gevalideerd en genormeerd te worden.

Tabel 3 Overzicht van de verschillende informanten en vier versies van de ABAS-3-NL.

		<i>Ouder/verzorger</i>	<i>Leerkracht 2-5j</i>	<i>Ouder 5-21j</i>	<i>Leerkracht 5-21j</i>
K&G 0-2,5j	Ouder	x			
	Begeleider	x			
Kleuter	Ouder	x			
	Leerkracht		x		
Lager + secundair	Ouder			x	
	Leerkracht				x
VAPH 0-5j	Informant 1	x			
	Informant 2	x			
VAPH 5-18j	Informant 1			x	
	Informant 2			x	

2.3 Procedure

Via Kind en Gezin selecteerden we de niet-schoolgaande kinderen, via het CLB de schoolgaande kinderen en via het VAPH de kinderen en jongeren uit verschillende klinische groepen. De selectieprocedure verschilde naargelang het kanaal waarlangs de dataverzameling verliep.

2.3.1 Afnameprocedure

2.3.1.1 VAPH

Aangezien de ABAS-3 werd afgenomen in het kader van de ontwikkeling van het Zorgzwaarte-instrument, is de procedure grotendeels verlopen via de inscalers van het VAPH. Vanuit het onderzoeksteam werden er informerende en toestemmingsbrieven opgesteld voor de inscalers en de ouders. Ook werden de ABAS-3 en achtergrondvragenlijsten aangeleverd. Verder bleef het onderzoeksteam beschikbaar bij vragen of onduidelijkheden.

De ingevulde ABAS-3 vragenlijsten van beide informanten werden meegegeven aan de inscalers en later bezorgd aan het onderzoeksteam. De achtergrondvragenlijsten werden vrijblijvend ingevuld en met een retourenvelop rechtstreeks opgestuurd naar de KU Leuven. De dataverzameling voor de klinische groep liep van november 2015 tot en met mei 2016.

2.3.1.2 CLB

De dataverzameling via de drie CLB koepels werd wél gecoördineerd vanuit het onderzoeksteam. In samenspraak met de verschillende koepels werd een verdeling gemaakt van het aantal te betrekken CLB's, het aantal leerlingen per CLB en de verschillende onderwijsvormen. Er werd vooropgesteld om voor dit pilotonderzoek 50 kleuters (0-5 jaar) en 100 kinderen en jongeren (6-18 jaar) te selecteren uit verschillende scholen in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant.

Om aan deze aantallen te komen werden er vijf CLB's geselecteerd in de regio's Antwerpen en Vlaams-Brabant. Zowel OVSG Antwerpen, GO! Leuven-Tienen-Landen, VCLB Kompas, VCLB Leuven als VCLB Pieter-Breughel waren bereid om mee te werken aan dit project. Van zodra de vijf CLB's gekend waren, werden de vooropgestelde selectiecriteria (op basis van leeftijd, geslacht en onderwijsvorm) verdeeld en gecommuniceerd. Elk CLB selecteerde en informeerde enkele scholen, waarna het onderzoeksteam de nodige informatie aan de schooldirecties bezorgde en een medewerking al dan niet werd toegezegd. In het totaal werden er vijf kleuter-, vijf lagere en vier secundaire scholen betrokken om 150 kinderen en jongeren te selecteren. In Tabel 4 kan u het aantal scholen per onderwijsniveau en CLB-koepel terugvinden.

Tabel 4 Overzicht van het aantal scholen per onderwijsniveau binnen de drie CLB koepels.

	<i>Kleuter</i>	<i>Lager regulier</i>	<i>BuBaO (type 3 en BA)</i>	<i>Secundair regulier</i>	<i>BuSO (type 3 en BA)</i>
OVSG	1	1	0	0	0
GO!	1	0	1	1	1
VCLB	4	3	1	2	1
Totaal	6	4	2	3	2

Nadat de schooldirecties formeel hun medewerking hadden toegezegd, ontvingen zij samen met de concrete selectiecriteria, de informatiebrieven voor de leerkrachten, de ouders en de jongeren in het secundair onderwijs. Om de leerkrachten – die zelf ook een ABAS-3 vragenlijst dienden in te vullen – minimaal te belasten, werd er vooropgesteld om maximaal twee leerlingen per klas te betrekken in het pilotonderzoek. Om aan dit aantal te geraken werd er aanvankelijk aan zes leerlingen een informatiebrief (brief ouders basisonderwijs zie bijlage 2) mee naar huis gegeven waarop (zij en) hun ouders konden aangeven of ze al dan niet wensten deel te nemen. Deze selectie van deze zes leerlingen werd door de leerkrachten (klastitularis in het secundair onderwijs) gemaakt op basis van de klaslijst. De drie eerste meisjes en drie eerste jongens met een oneven nummer werden weerhouden en kregen een brief mee naar huis. Alle ingevulde informatiebrieven werden opnieuw aan de leerkrachten bezorgd en daarna met een retourenvelop kosteloos teruggestuurd naar de KU Leuven. Daarna werd er een willekeurige selectie van één meisje en één jongen gemaakt wanneer er meer dan twee leerlingen per klas hadden toegezegd, of gevraagd aan de school om deze procedure te herhalen wanneer er voor geen of slechts één leerling toestemming was. De onderzoekers bezorgden vervolgens de nodige vragenlijsten aan de scholen. Aanvankelijk werd vooropgesteld om alle ingevulde vragenlijsten te bundelen per school en daarna per CLB. Echter, aangezien de timing sterk verschilde tussen de scholen, werden de vragenlijsten meestal opgehaald in de scholen zelf. De dataverzameling liep van november 2015 tot en met eind april 2016.

2.3.1.3 Kind en Gezin

Ook Kind en Gezin stemde toe om mee te werken aan het pilotonderzoek van de ABAS-3. Naast een ondersteunende noot in de informatiebrief, voorzagen zij eveneens een overzicht van de erkende opvanglocaties in Vlaanderen.

Ook via dit kanaal werd afgesproken om opvanglocaties te zoeken in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant. Het onderzoeksteam contacteerde en informeerde in eerste instantie ongeveer 30 opvanglocaties. Daarna werden er vijf geïnteresseerde opvanglocaties geselecteerd uit de randgemeenten van Antwerpen en Leuven. Verder verliep de procedure gelijkaardig aan deze die in de scholen werd gevolgd. Ook aan

begeleiders werd gevraagd om een selectie van drie meisjes en drie jongens te maken op basis van de lijst, en zelf voor maximaal twee kinderen een ABAS-3 vragenlijst in te vullen. De dataverzameling liep van januari 2015 tot en met april 2016.

2.3.2 Missende waarden

Wanneer informanten één of twee items per vaardigheidsgebied hadden opgelaten, werden deze scores geschat op basis van het gemiddelde van de scores op het voorafgaande en daaropvolgende item. We hebben ervoor gekozen om – in tegenstelling tot een van de opties in de Amerikaanse handleiding van de ABAS-3 – geen 0-scores toe te kennen aan deze items, aangezien dit in veel gevallen een onderschatting zou opleveren. We hebben er evenmin voor gekozen om de missende scores te schatten op basis van een professionele inschatting aangezien we de persoon in kwestie niet gezien hebben.

Wanneer drie of meer items per vaardigheidsgebied werden opengelaten, hebben we de items – in lijn met de richtlijnen in de Amerikaanse handleiding – niet geschat en dus als missende waarden gelaten. Dit heeft als implicatie dat er geen score beschikbaar is voor het betreffende vaardigheidsgebied, en evenmin voor het domein waartoe dit vaardigheidsgebied behoort. Er zal bijgevolg ook geen totaalscore beschikbaar zijn voor dit kind.

Deze procedure impliceert dat er niet voor alle kinderen en jongeren die deelnamen aan het pilootonderzoek een score op elk domein en/of een totaalscore beschikbaar is.

2.3.3 Inschattingen

Informanten hebben de mogelijkheid om aan te geven wanneer zij onzeker zijn over de score en/of een inschatting hebben gemaakt van het gedrag dat bevestigd wordt in een item. Sommige gedragingen zijn zeer specifiek, waardoor het mogelijk is dat het kind niet hetzelfde maar wel gelijkaardig gedrag stelt of vroeger heeft gesteld. Ook in dit geval kan een inschatting gemaakt worden en bijgevolg toch een score toegekend worden aan deze items.

Volgens de Amerikaanse handleiding wordt een vaardigheidsgebied moeilijker te interpreteren wanneer de scores van vier of meer items gebaseerd zijn op een inschatting. Het vaardigheidsgebied wordt niet per definitie onbruikbaar, maar het dient wel met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Het is ook belangrijk om in dat geval de geschatte items te rapporteren. Aangezien we voor het pilootonderzoek enkel analyses doen op groepsniveau, hebben we ervoor gekozen om geen kinderen te excluseren op basis van de hoeveelheid inschattingen die een informant maakte.

Algemeen konden we vaststellen dat het voor begeleiders van de kinderopvang – die de versie Ouder/verzorgers 0-5j invulde – zeer moeilijk was om de vaardigheidsgebieden ‘gedrag buitenshuis’ en ‘huishoudelijke activiteiten’ in te vullen. De beoordelingen van de items binnen deze vaardigheidsgebieden werden door de begeleiders dan ook erg vaak aangegeven als een inschatting. In Tabel 5 wordt het gemiddeld aantal inschattingen per versie en per vaardigheid weergegeven. De cijfers voor het vaardigheidsgebied ‘werk’ dienen ook ditmaal met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden vanwege de beperkte steekproefgroottes ($N = 2-8$).

Tabel 5 Overzicht van het gemiddeld aantal inschattingen per vaardigheidsgebied voor vier versies van de ABAS-3.

	Ouder/Verzorger 0-5j			Leerkracht 2-5j	Ouder 5-21j		Leerkracht 5-21j
	VAPH (1+2)	K&G ouder	K&G begeleider	CLB	VAPH (1+2)	CLB	CLB
Communicatie	0.68	0.58	0.84	0.69	0.87	0.67	1.51
Gedrag buitenshuis	0.68	1.26	15.74	/	1.57	0.89	3.49
(voor)schoolse vaardigheden	0.24	0.54	1.36	1.46	1.35	1.02	2.68
Huishoudelijke activiteiten/schoolse activiteiten	0.90	0.65	11.67	0.54	1.27	0.28	1.92
Gezondheid en veiligheid	1.24	0.69	4.18	1.17	1.29	0.88	2.52
Spel en vrije tijd	0.86	0.55	3.22	0.63	0.86	0.46	3.17
Zelfverzorging	0.52	0.14	2.61	0.74	0.52	0.11	1.39
Zelfsturing	0.52	0.53	3.41	0.40	1.12	1.07	1.54
Sociaal	0.43	0.60	0.82	0.43	1.21	1.08	1.95
Motor	0.48	0.44	0.92	0.79			
Werk					2.35	1.67	0.50
<i>Gemiddeld</i>	<i>0.66</i>	<i>0.60</i>	<i>4.48</i>	<i>0.69</i>	<i>1.24</i>	<i>0.81</i>	<i>2.07</i>

2.3.4 Communicatie na de dataverzameling

Na afloop van de dataverzameling werden er nog brieven aan de scholen bezorgd voor de ouders (en leerlingen) die hadden toegezegd, maar niet werden weerhouden om deel te nemen aan het pilootonderzoek. Ouders die op de informatiebrief hadden aangegeven op de hoogte te willen blijven van de resultaten van het onderzoek, ontvangen per mail nog een beknopt rapport waarin de algemene bevindingen van het pilootonderzoek terug te vinden zijn.

Hoofdstuk 5

Pilootonderzoek: data-analyse en resultaten

In dit hoofdstuk bespreken we enkele eerste resultaten op basis van de gegevens die werden verzameld tijdens het pilootonderzoek, om te achterhalen of de pilootversie van de ABAS-3-NL bruikbaar is op kleine schaal. Dit is een eerste belangrijke stap in een grootschaliger proces dat de ontwikkeling van een valide en betrouwbaar instrument voor adaptief gedrag voor Vlaanderen beoogt. We richten ons eerst op enkele descriptieve analyses om een eerste blik te werpen op het verband tussen adaptief gedrag en sommige achtergrondvariabelen. Daarna staan we stil bij de eerste betrouwbaarheids- en validiteitsgegevens van de pilootversie van de ABAS-3-NL.

1 Descriptieve analyses

Voor alle kinderen uit de algemene steekproef en de klinische groep zijn het geslacht en de leeftijd gekend. Voor de andere variabelen zijn de steekproeven iets kleiner aangezien er niet voor elk kind een achtergrondvragenlijst werd ingevuld en sommige informanten de vragen op de voorpagina van de ABAS-3 niet hebben ingevuld. Op basis van de beschikbare gegevens, wordt er in dit onderdeel stilgestaan bij het verband tussen adaptief gedrag enerzijds en enkele kind- en omgevingsfactoren anderzijds.

1.1 Kindfactoren

Welk adaptief gedrag een kind stelt, kan samenhangen met verschillende factoren. In dit onderdeel exploreren we het verband tussen adaptief gedrag en geslacht, intelligentie en het al dan niet hebben van een beperking.

1.1.1 Geslacht

In de algemene steekproef tussen 5 en 18 jaar scoorden de meisjes significant hoger dan de jongens op alle domein- en totaalscores van de ouder- en de leerkrachtversie ($p < .01$). Nadat er gecontroleerd werd voor leeftijd, viel dit effect voor de meeste domein- en totaalscores weg. In deze leeftijdsgroep zijn de meisjes gemiddeld genomen namelijk ouder dan de jongens. Alleen voor het sociale domein [$F(1, 51) = 8.75, p < .01$] en de totaalscore [$F(1, 51) = 4.39, p < .05$] van de ouderversie bleven de meisjes significant hoger scoren na controle voor de variabele leeftijd.

Er werd geen significant verschil gevonden tussen jongens en meisjes tussen 0 en 5 jaar in de algemene steekproef, en evenmin in de klinische groep (0-18j).

1.1.2 Intelligentie

In de handleiding van de ABAS-II (Harrison & Oakland, 2003) staan voor de algemene populatie matige correlaties vermeld tussen de adaptieve totaalscores en de totale intelligentiescores (WPPSI-III²: .61 en .54; WISC-IV³: .41 en .58). De hoogste correlaties werden teruggevonden met het conceptuele domein en de

² Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence—Third Edition (WPPSI-III; Wechsler, 2002)

³ Wechsler Intelligence Scale for Children—Fourth Edition (WISC-IV; Wechsler, 2003)

(voor)schoolse vaardigheden. Verder kenden de scores die de leerkrachten toekenden met behulp van de ABAS-3 een sterker verband met de scores van de WPPSI-III dan de beoordeling van de ouders. Er zijn voor de steekproef binnen deze pilotstudie te weinig (betrouwbare) intelligentiegegevens beschikbaar om iets te kunnen zeggen over de relatie tussen intelligentie en adaptief gedrag.

1.1.3 Beperking

Op basis van de beoordeling van informant 1 (meestal de ouder) blijken de kinderen (5-18j) uit de algemene steekproef significant hoger te scoren dan kinderen (5-18j) uit de klinische groep op het conceptuele domein [$t(70.116) = 11.69, p < .01$], sociale domein [$t(60.327) = 10.90, p < .01$], praktische domein [$t(75.223) = 10.47, p < .01$] en de totaalscore [$t(68.367) = 11.24, p < .01$] van adaptief gedrag. Wanneer we de klinische groep opsplitsen in een groep kinderen met en zonder een verstandelijke beperking (VB) en/of niet aangeboren hersenletsel (NAH), zien we dat de gemiddelde domein- en totaalscores van adaptief gedrag in beide groepen significant lager zijn dan in de algemene steekproef. Als we beide klinische subgroepen onderling vergelijken is het verschil tussen de gemiddelde domein- en totaalscores kleiner maar eveneens significant ($p < .01$), met hogere scores voor de groep zonder VB en/of NAH.

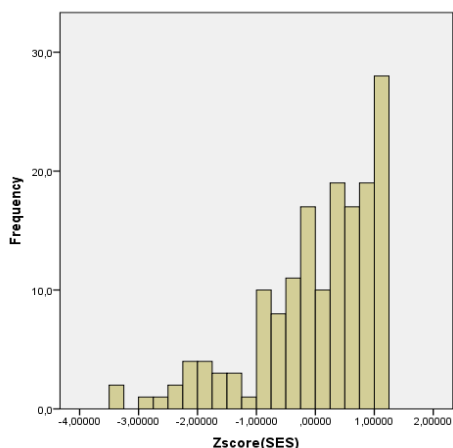
1.2 Gezin

1.2.1 Gezinsamenstelling

Er worden wisselende resultaten teruggevonden voor het verband tussen adaptief gedrag van kinderen uit de algemene steekproef en de samenstelling van hun gezin. Of een kind opgroeit in een tweeoudergezin, een nieuw samengesteld gezin, of een éénoudergezin hing in deze steekproef niet samen met het adaptief gedrag dat een kind stelt. De plaats in de kinderrij lijkt alleen een verschil te maken binnen het conceptuele domein, waar (een van de) middelste kind(eren) significant hoger scoren dan het jongste of oudste kind. Deze vaststelling gaat echter maar over 15 kinderen, en vervalt wanneer er gecontroleerd wordt voor de leeftijd van het kind. Tenslotte zouden de kinderen die enig kind zijn op basis van de ouder rapporteringen op de domein- en totaalscores significant lager scoren dan kinderen met één, twee of drie broer(s)/zus(sen). Ook het verband tussen het aantal kinderen in huis en adaptief gedrag verdwijnt wanneer er gecontroleerd wordt voor de variabele leeftijd.

1.2.2 Sociaal Economische Status (SES)

Om een SES-score te berekenen voor elk gezin baseerden we ons op de factoranalyse die werd uitgevoerd in het kader van het SiBO-onderzoek (Reynders, Nicaise & Van Damme; 2005). We maakten gebruik van het gemiddelde opleidingsniveau in het gezin, de gemiddelde beroepsstatus en het gezinsinkomen. We kozen ervoor om met gemiddeldes te werken in plaats van met het opleidingsniveau van beide ouders apart om (1) ook een SES-score te kunnen berekenen voor éénoudergezinnen en (2) de verschillende indicatoren een gelijk gewicht te geven. Voor de som van de 3 gestandaardiseerde scores werd opnieuw een Z-score berekend. Onderstaande grafiek illustreert de verdeling van de SES-scores in onze steekproef (klinische + algemene steekproef).

Figuur 2 Overzicht z-scores van de berekende SES-scores

De Z-scores van het gemiddelde opleidingsniveau, de gemiddelde beroepsstatus en de totale SES-berekening waren significant hoger in de algemene steekproef in vergelijking met de klinische groep. De Z-scores van het gezinsinkomen verschilden niet. Binnen de algemene steekproef merken we op het eerste zicht een hogere SES op in de scholen en opvanglocaties in en rond Leuven, in vergelijking met Antwerpen en zijn randgemeenten.

Er werd binnen de klinische groep en algemene steekproef geen significant verband teruggevonden tussen de SES-score enerzijds en de domein- en totaalscores van de ABAS-3 anderzijds. Binnen de klinische groep zijn sommige correlaties met de SES-variabelen apart echter wel significant. Zo lijkt er – op basis van de beoordeling van informant 1 – een negatief verband te zijn tussen de conceptuele domeinscore enerzijds en het gezinsinkomen (-.59*) en het gemiddelde opleidingsniveau van de ouders (-.48*) anderzijds. Ook voor het praktische domein (respectievelijk -.66** en -.41*) en de totaalscore (respectievelijk -.58* en -.44*) worden deze verbanden vastgesteld. Wanneer naar de beoordeling van informant 2 gekeken wordt, blijven alleen de correlaties met het praktische domein significant (respectievelijk -.64** en -.39*). Opgelet: de steekproefgroottes zijn beperkt ($N = 13-25$).

1.2.3 Leefomgeving

Er werd geen significant verband teruggevonden tussen de woonomgeving (stad, verstedelijkte gemeente, platteland) en de domein- en totaalscores van de ABAS-3.

1.2.4 Cultuur

Aangezien adaptief gedrag cultuurgevoelig is, namen we ook enkele variabelen zoals thuistaal en nationaliteit op in de achtergrondvragenlijst. Van de mensen die deze vraag beantwoordden, bleek ongeveer 90% van de ouders en 96% van de kinderen bij de geboorte de Belgische nationaliteit te hebben. Verder spreken 84% van de kinderen – waarvoor deze informatie beschikbaar is ($N = 190$) – thuis één taal, wat in 93% van de gevallen Nederlands, 6% Frans en 1% Pools is. Voor de 15% die twee talen spreken thuis, is dit steeds het Nederlands in combinatie met een variatie aan tweede talen, vooral Frans (54%) en Engels (21%). Verder is er telkens één kind dat naast het Nederlands thuis ook Hebreeuws, Arabisch, pools, Spaans, Turks, Vietnamees of Farsi spreekt, of gebarentaal gebruikt. Tot slot spreekt 2% van de kinderen drie talen thuis, waaronder eveneens steeds het Nederlands.

Om deel te kunnen nemen aan het pilootonderzoek was het beheersen van de Nederlandse taal een voorwaarde. Dit heeft ongetwijfeld invloed op deze cijfers. In de huidige steekproef werden geen verbanden teruggevonden tussen de domein- en totaalscores van adaptief gedrag enerzijds en de nationaliteit van het kind, nationaliteit van de ouder(s) of het aantal talen dat er thuis gesproken wordt anderzijds.

1.3 Informanten

Omdat we weten dat adaptief gedrag omgevingsgevoelig is, werd er aan 2 informanten (idealiter uit een verschillende context) gevraagd om het adaptief gedrag van het kind in kaart te brengen. Voor de kinderen en jongeren uit de algemene steekproef vulden zowel een ouder (76 % biologische moeder, 13% biologische vader, 11% andere) als de leerkracht/begeleider een ABAS-3 vragenlijst in. Voor de klinische steekproef was er een grotere variatie aan informanten; één informant was meestal een ouder, terwijl de tweede informant een leerkracht, (thuis)begeleider, familielid,... kon zijn. Het was vooral belangrijk dat de informanten het kind waarvoor zij de vragenlijst(en) invulden al minstens 6 weken kenden en een goed zicht hadden op zijn/haar dagelijks functioneren.

Tabel 6 Overzicht van de informanten in de klinische groep.

	% Moeder	% Vader	% Stiefvader	% Pleegouder	% Grootouder	% Begeleider	% Andere/ missing
Informant 1	60	21	0	5	0	4	10
Informant 2	15	9	6	0	12	41	17

Binnen de algemene steekproef scoorden vaders het adaptief gedrag van hun kind hoger dan moeders. Dit effect werd echter tenietgedaan wanneer er gecontroleerd werd voor de variabele leeftijd. Voor de kleinste kinderen bijvoorbeeld, vulden voornamelijk moeders de vragenlijsten in.

2 Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid van de pilootversie van de ABAS-3-NL na te gaan, werden de interne consistentie, interbeoordelaarsbetrouwbaarheid en de cross-form consistentie berekend.

2.1 Interne consistentie

Deze eerste vorm van betrouwbaarheid verwijst naar de mate waarin verschillende items van een meetinstrument hetzelfde kenmerk of construct meten. Over het algemeen wordt een Cronbach's alpha $> .70$ gezien als voldoende betrouwbaar en $> .80$ als een hoge betrouwbaarheidsscore. Een waarde $< .70$ wijst op onvoldoende betrouwbaarheid. In Tabel 7 wordt de interne consistentie voor de verschillende vaardigheidsgebieden, domeinen en totaalscore weergegeven. Er werd geen onderscheid gemaakt tussen de algemene steekproef en de klinische groep aangezien de resultaten niet betekenisvol van elkaar verschillen. In vergelijking met het Amerikaans normeringsonderzoek van de ABAS-3 (Harrison & Oakland, 2015), zijn de interne consistentiegegevens van de ABAS-3-NL iets hoger voor de ouderversies en lager voor de leerkrachtversies (zeker de versie Leerkracht 2-5 jaar).

Tabel 7 Interne consistentie gegevens voor de totale steekproef.

	Ouder/verzorger 0-5j		Leerkracht 2-5j		Ouder 5-21j		Leerkracht 5-21j	
	α	N	α	N	α	N	α	N
Communicatie	.98	156	.77	33	.98	165	.94	67
Gedrag buitenshuis	.97	124	/	/	.99	161	.90	66
(Voor)schoolse vaardigheden	.97	129	.94	28	.98	159	.83	66
Huishoudelijke/schoolse activiteiten	.97	127	.18	32	.98	163	.90	65
Gezondheid & Veiligheid	.95	155	.75	29	.98	163	.81	68
Spel & Vrije tijd	.94	156	.82	33	.97	165	.94	66
Zelfverzorging	.96	154	.50	29	.98	165	.89	68
Zelfsturing	.96	155	.88	35	.98	162	.93	68
Sociaal	.96	156	.85	32	.98	165	.92	68
Motoriek/Werk	.96	155	.90	23	.99	22	/	(te klein)
Conceptueel	.99	128	.95	28	.99	156	.95	66
Sociaal	.97	156	.88	31	.99	164	.96	66
Praktisch	.99	121	.47	27	.99	156	.95	64
Totaal	.99	118	.93	23	.997	153	.98	63

Voor de versie Leerkracht 2-5j valt het op dat het vaardigheidsgebied 'schoolse activiteiten' minder intern consistent is, net als het praktische domein waartoe dit vaardigheidsgebied behoort. Wanneer item 5 van dit vaardigheidsgebied niet in rekening wordt gebracht, vinden we een Cronbach's alpha terug van .61, en .78 wanneer we ook item 15 weglaten. De interne consistentie van het praktische domein wordt .80 zonder beide items. We moeten er echter rekening mee houden dat slechts 32 leerkrachten dit vaardigheidsgebied hebben ingevuld.

- *Item 5: Gaat naar zijn/haar eigen stoel of plaats in de klas bij aankomst op school of in het kinderdagverblijf.*
- *Item 15: Verwijdert dienblad of bord en andere spullen van de tafel wanneer hij/zij klaar is met eten op school of in het kinderdagverblijf.*

Verder wordt er binnen deze leerkrachtversie ook voor 'zelfverzorging' een lagere interne consistentie van .50 teruggevonden. Wanneer de items 3 en 10 worden verwijderd stijgt de Cronbach's alpha naar .61, een verschil dat minder groot is dan voor het vaardigheidsgebied 'schoolse activiteiten' en de grens van .70 ook na het verwijderen van beide items niet haalt. Beide items hebben verder weinig invloed op de interne consistentie van het praktische domein.

- *Item 3: Opent zijn/haar mond wanneer voedsel wordt aangeboden op een lepel.*
- *Item 10: Wijst naar of vraagt om eten wanneer hij/zij honger heeft.*

De lagere interne consistentiegegevens voor deze twee vaardigheidsgebieden binnen de versie Leerkracht 2-5j werden niet teruggevonden in het Amerikaans normeringsonderzoek. Er dient echter rekening gehouden te worden met het grote verschil in steekproefgroottes, alsook met de cultuurverschillen.

Tot slot wordt de interne consistentie van het vaardigheidsgebied 'schoolse vaardigheden' binnen de versie Leerkracht 5-21j groter (.92) wanneer item 7 weggelaten wordt. Echter, ook mét dit item ligt de Cronbach's alpha (.83) boven de grens van .70 en is dit vaardigheidsgebied intern consistent te noemen.

- *Item 7: Leest en volgt aanwijzingen op om projecten of activiteiten in de klas uit te voeren.*

2.2 Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid van de ABAS-3 scores tussen verschillende beoordelaars te berekenen, werden intraklasse correlaties (ICC) berekend. Deze vorm van betrouwbaarheid kon enkel berekend worden voor de kinderen waarvoor beide informanten dezelfde versie van de ABAS-3 invulden, wat enkel het geval was voor de klinische groep en de jonge kinderen uit de dagopvang. Voor deze analyse waren bijgevolg minder gegevens beschikbaar in vergelijking met de berekening van de interne consistentie.

Over het algemeen variëren de ICC's van de vaardigheidsgebieden tussen .71 en .95 (gemiddeld .81) voor de versie Ouder 0-5 jaar binnen de algemene steekproef, wat verwijst naar sterke tot uitstekende overeenkomsten. De steekproefgrootte was kleiner voor de vaardigheden die enkel dienden ingevuld te worden wanneer het kind ouder was dan 1 jaar ($N = 42-46$) in vergelijking met de andere vaardigheden ($N = 57-59$). De ICC's zijn iets kleiner wanneer we enkel de algemene steekproef betrekken (ICC vaardigheden tussen .61 en .95, gemiddeld .76). Dit is niet onverwacht aangezien voor de kinderen uit de algemene steekproef beide informanten steeds uit een andere context kwamen (ouder versus begeleider). Voor de kinderen uit de klinische groep was er een grotere variatie aan informanten, die soms uit dezelfde en soms uit een verschillende context van het kind kwamen. Aangezien adaptief gedrag afhankelijk kan zijn van de context, zou dit een mogelijke verklaring kunnen zijn voor dit (kleine) verschil. Voor de informanten die de ouderversie voor kinderen tussen 5 en 21 jaar invulden, werden ICC's teruggevonden tussen .89 en .97 voor de vaardigheidsgebieden. Voor deze leeftijdsgroep vulden alleen beide informanten voor de kinderen uit de klinische groep de versie Ouder 5-21 jaar in. De ICC's voor de domein- en totale scores staan vermeld in Tabel 8.

Tabel 8 Intraklasse correlaties (ICC) voor de ouderversies van de ABAS-3 binnen de totale steekproef.

	Ouder/verzorger 0-5j (informant 1 – informant 2)		Ouder 5-21j (informant 1 – informant 2)	
	ICC	N	ICC	N
Conceptueel	.93	57	.97	48
Sociaal	.78	59	.92	49
Praktisch	.93	51	.97	48
Totaal	.94	49	.97	47

In het Amerikaans normeringsonderzoek van de ABAS-3 werden voor de versies Ouder 0-5j en ouder 5-21j matige tot sterke overeenkomsten (gemiddelde gecorrigeerde correlaties tussen .67 en .85) teruggevonden tussen beoordelaars die dezelfde versie invulden voor eenzelfde kind.

2.3 Cross-form consistentie

Om de overeenstemming te bepalen van de ABAS-3 scores tussen twee beoordelaars die een verschillende versie van de ABAS-3 invulden, werden correlatiecoëfficiënten berekend. Op die manier kon in kaart gebracht worden of er consistentie is tussen de beoordeling van een ouder en deze van de leerkracht. Voor de jongste leeftijdsgroep was deze steekproef beperkt aangezien het grootste deel niet schoolgaand was (-2,5 jaar), terwijl voor de meeste kinderen en jongeren tussen 5 en 18 jaar informatie van beide beoordelaars beschikbaar is. De cross-form consistentie werd alleen berekend voor de algemene steekproef aangezien er geen leerkrachtversies werden ingevuld door de informanten van de kinderen uit de klinische groep. Tabel 9 biedt een overzicht van de correlaties tussen de leerkracht- en ouderversies voor beide leeftijdsgroepen.

Tabel 9 Correlaties tussen de scores van de ouder- en leerkrachtversies voor de leeftijdsgroepen 0-5 jaar en 5-21 jaar.

	O/V 0-5j – Lk 2-5j		O 5-21j – Lk 5-21j	
	r	N	r	N
Communicatie	.45**	33	.38**	58
Gedrag buitenshuis	/		.80**	56
(Voor)schoolse vaardigheden	.64**	27	.74**	54
Huishoudelijke/schoolse activiteiten	/		/	
Gezondheid & Veiligheid	.17	29	.48**	57
Spel & Vrije tijd	.30	33	.47**	58
Zelfverzorging	.68**	29	.32*	60
Zelfsturing	.26	35	.51**	58
Sociaal	.25	32	.57	60
Motoriek/Werk	.56**	23	/	(te klein)
Conceptueel	.43*	29	.67**	53
Sociaal	.43*	31	.60**	58
Praktisch	.35	25	.59**	52
Totaal	.62**	21	.62**	51

Noot. * $p < .05$; ** $p < .01$. O/V Ouder/verzorger, LK: Leerkracht.

In het Amerikaans normeringsonderzoek van de ABAS-3 werden lage tot matige overeenkomsten teruggevonden tussen twee beoordelaars die voor hetzelfde kind een verschillende versie invulden. Er was weinig verschil tussen beide leeftijdsgroepen.

3 Validiteit

De beschikbare validiteitsgegevens binnen dit pilotonderzoek zijn nog relatief beperkt. Eerder in dit rapport werd het verband tussen adaptief gedrag – gemeten door de ABAS-3-NL – en enkele achtergrondvariabelen reeds besproken. Er werden zowel verbanden teruggevonden die we op basis van de literatuur zouden verwachten, als verbanden die eerder onverwacht waren.

In lijn met de theoretische verwachtingen vonden we significant zwakkere adaptieve domein- en totaalscores bij kinderen met een verstandelijke beperking in vergelijking met kinderen zonder een verstandelijke beperking. Verder vonden we – eveneens zoals verwacht – geen verband terug tussen adaptief gedrag en bijvoorbeeld de omgeving waarin het gezin woont (stad/verstedelijkte gemeente/platteland). Tot slot verdient ook het verband tussen de SES en adaptief gedrag in dit kader een extra woordje uitleg. De kennis over dit verband is in de literatuur eerder beperkt, waardoor we het belangrijk vonden om deze variabele eveneens op te nemen in het pilotonderzoek. Vooral in de algemene steekproef valt het op dat er geen significant verband wordt teruggevonden met de totale SES-score, noch met de aparte SES-variabelen (opleidingsniveau, gezinsinkomen, beroepsstatus). In de klinische groep is er eveneens geen significant verband met de totale SES-score, maar worden er wel significant negatieve relaties teruggevonden tussen sommige domeinscores van adaptief gedrag en de aparte SES-variabelen. Er dient – zoals eerder vermeld werd – echter rekening gehouden te worden met de kleine steekproefgrootte binnen de klinische groep. Ook in enkele andere studies met klinische groepen (o.a. Malhi & Singhi, 2015; Papadopoulos et al., 2011) wordt een verband tussen het opleidingsniveau van de ouder(s) en adaptief gedrag van het kind vastgesteld, al gaat het in deze studies over een positief verband. Het lijkt aangewezen om het verband tussen SES en adaptief gedrag verder te bestuderen binnen het grootschaligere normeringsonderzoek.

In wat volgt zullen we dieper ingaan op (1) de samenhang tussen leeftijd en adaptief gedrag en (2) de intercorrelaties tussen de verschillende vaardigheidsgebieden, domeinscores en totaalscore van de ABAS-3-NL.

3.1 Samenhang tussen leeftijd en adaptief gedrag

3.1.1 Steekproef uit de algemene populatie

Aangezien adaptief gedrag ontwikkelt doorheen de levensjaren, verwachtten we ook in deze steekproef een verband tussen de leeftijd van het kind en adaptieve domein- en totaalscores. Er werden correlatiecoëfficiënten berekend om dit verband na te gaan, dewelke voor de algemene steekproef worden weergegeven in onderstaande tabel. Voor deze analyse werden enkel de kinderen uit het regulier onderwijs betrokken.

Tabel 10 Correlaties tussen leeftijd en adaptief gedrag in de algemene steekproef.

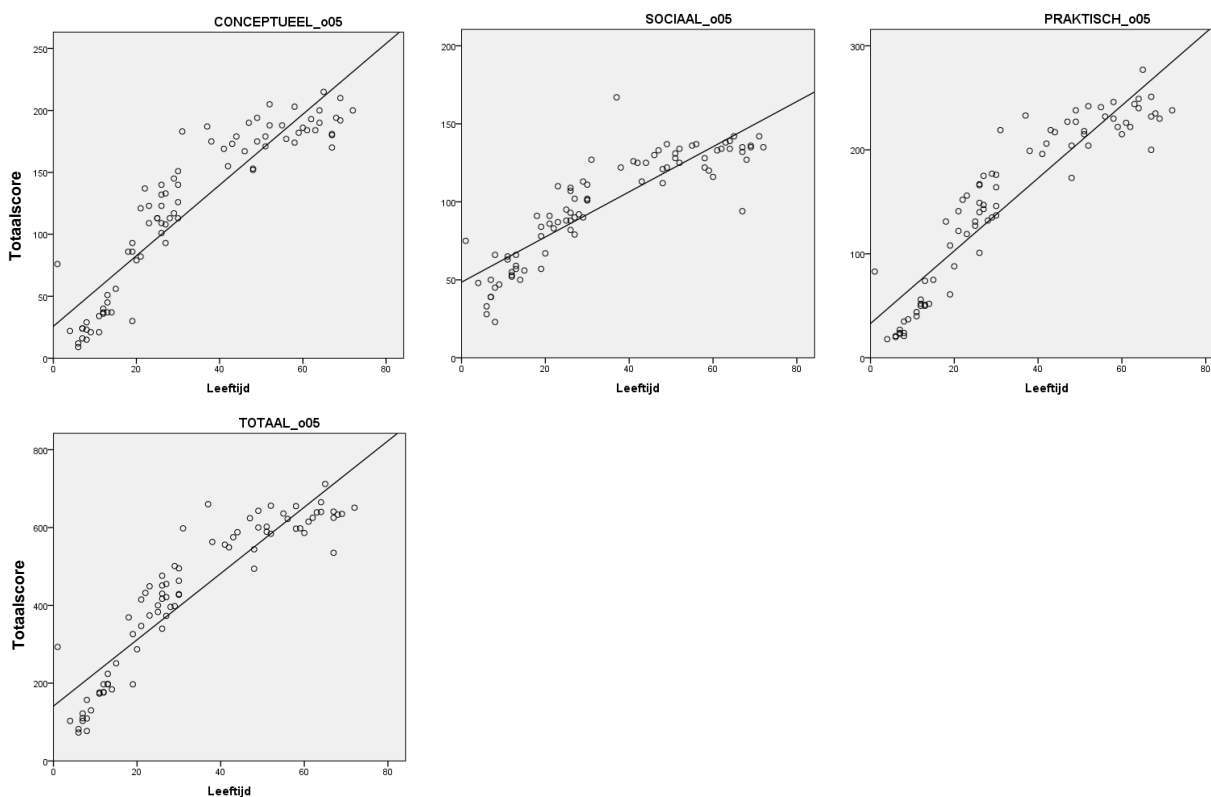
	Ouder/verzorger 0-5j		Leerkracht 2-5j		Ouder 5-21j		Leerkracht 5-21j	
	r	N	R	N	r	N	R	N
Conceptueel	.91**	84	.34	30	.74**	51	.55**	57
Sociaal	.87**	85	.26	31	.42**	56	.11	57
Praktisch	.92**	81	.19	27	.88**	50	.57**	66
Totaal	.91**	81	.71**	23	.80**	49	.51**	55

Noot. * $p < .05$; ** $p < .01$.

3.1.1.1 Ouder/begeleider 0-5 jaar

Er is een duidelijk verband aanwezig tussen de leeftijd van de kinderen tussen 0 en 5 jaar en de inschattingen die ouders maken over adaptief gedrag van hun kind. Voor het conceptuele en praktische domein en de totaalscore zien we een sterke stijging tot ongeveer 40 maanden, daarna zwakt deze licht af. Voor het sociale domein lijkt de trend iets vroeger te veranderen, namelijk rond 30 maanden.

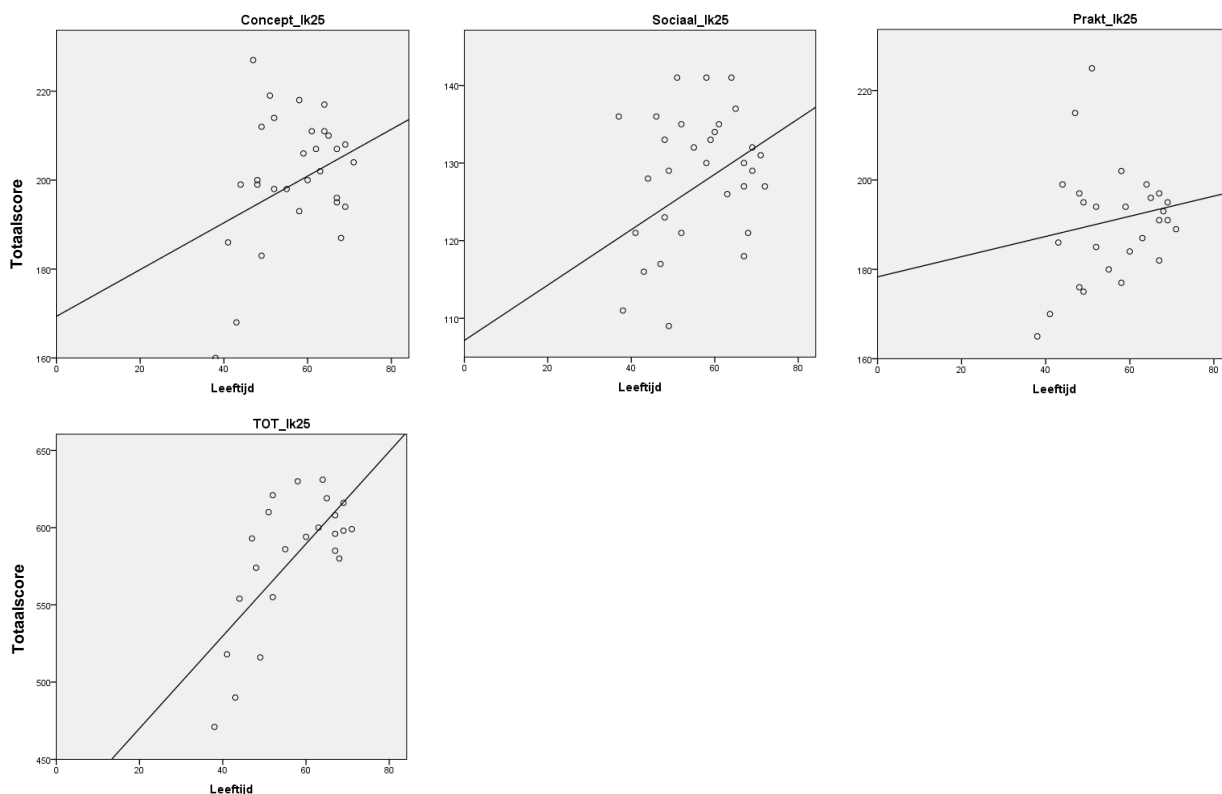
Op basis van de rapportering door begeleiders uit de kinderopvang die dezelfde versie invulden voor kinderen tussen 0 en 2,5 jaar, vinden we correlaties terug tussen .80 en .90 ($N = 39-49$) met de domeinscores en totaalscore. Hier zien we logischerwijze enkel het stijgende gedeelte en niet de ‘knik’ op 40 maanden aangezien de kinderen niet ouder waren dan 30 maanden.

Figuur 3, 4, 5 en 6. Leeftijdscures voor de versie Ouder/verzorger 0-5 jaar.

3.1.1.2 Leerkracht 2-5 jaar

Ook voor de leerkrachtversie voor kinderen tussen 2 en 5 jaar zijn we nagegaan of er een leeftijdscurve observeerbaar is, wat alleen het geval was voor de totaalscore ($r=.71^{**}$, $N = 23$). Voor de domeinscores zien we in lichte mate een stijgende trend, al zijn de correlaties niet significant. Aangezien het hier over een kleine steekproef gaat, dienen deze resultaten voorzichtig geïnterpreteerd te worden. Grootschaliger onderzoek is aangewezen om deze leeftijdscurve verder te bestuderen. De leeftijdscurves voor de versie Leerkracht 2-5j zijn terug te vinden in Figuur 7, 8, 9 en 10.

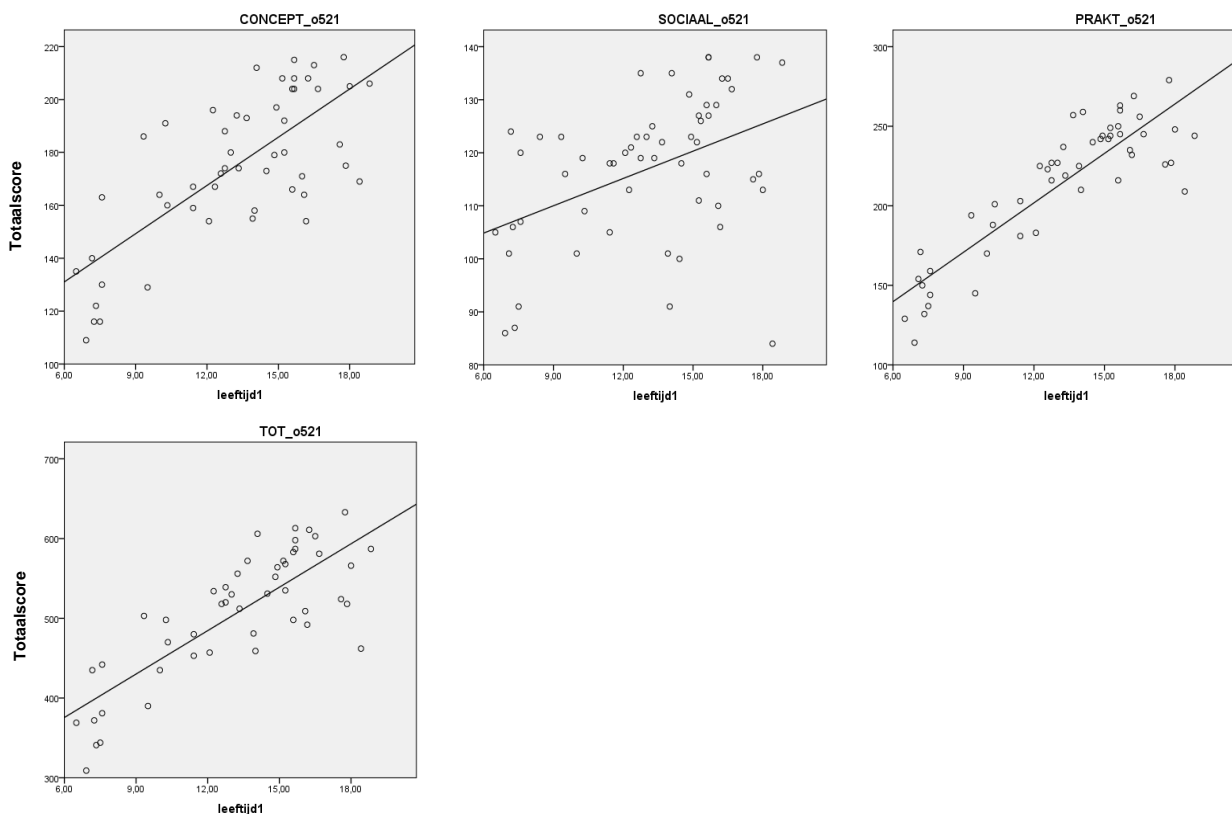
Figuur 7, 8, 9 en 10 Leeftijdscurves voor de versie Leerkracht 2-5 jaar.

3.1.1.3 Ouder 5-21 jaar

Voor kinderen en jongeren tussen 5 en 18 jaar uit de algemene steekproef worden op basis van de rapportering van de ouders eveneens duidelijke leeftijdscurves teruggevonden. Opnieuw is er – zoals wordt weergegeven in Figuur 11, 12, 13 en 14 – enig verschil tussen het conceptuele domein, het praktische domein en de totaalscore enerzijds en het sociale domein anderzijds waar de spreiding groter is, al is ook voor dit domein het verband significant ($p < .01$).

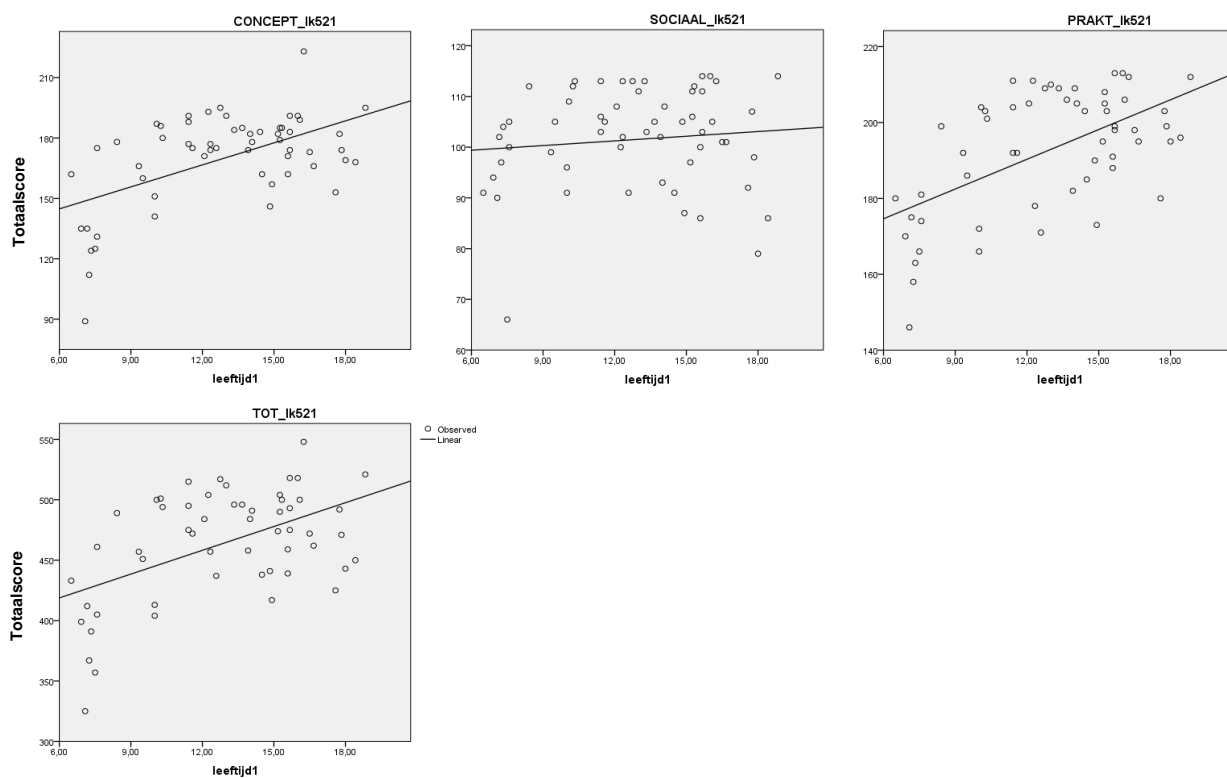
3.1.1.4 Leerkracht 5-21 jaar

Voor de versie Leerkracht 5-21 jaar zijn de correlaties opvallend lager, doch significant op het sociale domein na (zie Figuur 15, 16, 17 en 18). Wanneer we enkel de kinderen tot 12,5 jaar betrekken, stellen we hogere correlaties vast (.49*-.72**), en is ook het verband tussen leeftijd en het sociale domein significant. Mogelijk verschilt het verband tussen leeftijd en adaptief gedrag dus tussen kinderen uit het lager en het secundair onderwijs. We dienen echter rekening te houden met een kleinere steekproef van kinderen tussen 5 en 12,5 jaar uit het regulier onderwijs ($n=25$).

Figuur 11, 12, 13 en 14

Leeftijdscurves voor de versie Ouder 5-21 jaar.

Figuur 15, 16, 17 en 18

Leeftijdscurves voor de versie Leerkracht 5-21 jaar.

3.1.2 Klinische groep

3.1.2.1 Ouder/verzorger 0-5

Voor de kinderen tussen 0 tot 5 jaar uit de klinische groep wordt er geen significant verband teruggevonden tussen het adaptief gedrag en de leeftijd. Aangezien deze steekproef slechts uit 11 kinderen bestaat, dienen deze resultaten met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden en heeft het geen zin om deze groep nog verder op te splitsen. We zouden binnen deze groep eerder een verband met de ontwikkelingsleeftijd/het ontwikkelingsniveau van het kind dan met de kalenderleeftijd verwachten. Deze gegevens zijn voor de huidige klinische steekproef echter te beperkt, waardoor we deze hypothese niet verder kunnen toetsen.

3.1.2.2 Ouder 5-21

Het verband tussen de leeftijd en het adaptief gedrag is wel significant voor de kinderen tussen 5 en 18 jaar uit de klinische groep, en dit zowel voor de domeinscores als de totaalscore. De correlaties zijn iets hoger voor de inschattingen die gemaakt werden door de 1ste informant (meestal de ouder) in vergelijking met de 2de informant.

De gegevens zijn iets uitgebreider voor de klinische groep binnen de leeftijdscategorie 5 tot 18 jaar. Wanneer er een onderscheid wordt gemaakt tussen de kinderen met en zonder een verstandelijke beperking en/of niet-aangeboren hersenletsel (NAH), stellen we vast dat de correlaties tussen leeftijd en de domeinscores en totaalscore van adaptief gedrag significant verschillen tussen beide groepen. Wanneer we enkel de kinderen zonder een verstandelijke beperking en/of NAH betrekken (opgelet: kleine steekproef), vinden we correlaties terug tussen leeftijd en adaptief gedrag die in lijn zijn met deze van kinderen tussen 5 en 18 jaar uit de algemene steekproef. Al deze correlaties zijn significant, al merken we opnieuw op dat ze het laagst zijn voor het sociale domein.

Tabel 11 Overzicht van de correlaties tussen leeftijd en adaptief gedrag (versie Ouders 5-21 jaar) voor de klinische groep.

		Conceptueel		Sociaal		Praktisch		Totaal	
		<i>Inf 1</i>	<i>Inf 2</i>	<i>Inf 1</i>	<i>Inf 2</i>	<i>Inf 1</i>	<i>Inf 2</i>	<i>Inf 1</i>	<i>Inf 2</i>
Volledige klinische groep	<i>r</i>	.42**	.40**	.45**	.32*	.44**	.38**	.47**	.36*
	<i>N</i>	46	47	46	50	45	49	45	47
Groep met VB/NAH	<i>r</i>	.33	.29	.38*	.28	.38*	.30	.39*	.26
	<i>N</i>	29	29	29	30	28	30	28	29
Groep zonder VB/NAH	<i>r</i>	.77**	.70**	.73**	.45*	.67**	.63**	.75**	.65**
	<i>N</i>	17	18	17	20	17	19	17	18

Noot. * $p < .05$; ** $p < .01$.

3.2 Intercorrelaties tussen de vaardigheidsgebieden, domeinen en totaalscore

Op basis van de theoretische structuur van de ABAS-3 zouden we verwachten dat alle vaardigheidsgebieden minstens matig met elkaar correleren. De vaardigheidsgebieden binnen eenzelfde domein zouden logischerwijze een sterkere samenhang vertonen met elkaar dan met vaardigheidsgebieden die onder een ander domein vallen. Dezelfde verwachting geldt voor de samenhang tussen vaardigheidsgebieden en domeinscores, namelijk dat een vaardigheidsgebied hoger correleert met het domein waartoe het behoort. Het vaardigheidsgebied ‘Werk’ werd niet betrokken in deze analyses aangezien de steekproefgrootte te beperkt was. De meeste kinderen die deelnamen aan het pilootonderzoek hadden nog geen werk, waardoor de informanten de items van dit vaardigheidsgebied niet gescoord hebben. Deze intercorrelaties werden enkel berekend op basis van de scores die de ouders toekenden voor hun kind uit de algemene steekproef.

3.2.1 Vaardigheidsgebieden en domeinen/totaalscore

Over het algemeen correleren de verschillende vaardigheidsgebieden significant met alle domeinscores en de totaalscore, op enkele uitzonderingen na. Deze correlaties zijn opvallend hoog voor de versie voor ouders van kinderen tussen 0 en 5 jaar, waar ook weinig differentiatie te observeren is tussen de verschillende domeinen. Er lijkt meer differentiatie aanwezig te zijn voor de andere drie versies. Daarbij vallen vooral de hoge correlaties binnen het sociale domein op. Ook binnen de andere domeinen zijn alle correlaties significant, op het vaardigheidsgebied ‘zelfverzorging’ voor de versie Leerkracht 2-5j na.

Tabel 12 Correlaties tussen de verschillende vaardigheidsgebieden en domeinen voor de algemene steekproef.

		Com	(voor) Schva	Zelfv	SenVT	Soc	Zelfst	GB	Huisa/Schac	GenV	Motor
Conceptueel	O/V 0-5j	.97**	.92**	.96**	.93**	.95**	.96**	.94**	.92**	.96**	.92**
	LK 2-5j	.66**	.53**	.31	.65**	.45*	.67**	/	.78**	.29	.73**
	O 5-21j	.80**	.92**	.75**	.69**	.69**	.93**	.84**	.78**	.81**	/
	LK 5-21j	.88**	.90**	.48**	.54**	.67**	.86**	.83**	.77**	.72**	/
Sociaal	O/V 0-5j	.93**	.86**	.94**	.98**	.98**	.95**	.91**	.91**	.95**	.91**
	LK 2-5j	.59**	.44*	.43*	.81**	.84**	.56**	/	.38*	.41*	.63**
	O 5-21j	.56**	.62**	.60**	.91**	.95**	.75**	.55**	.62**	.62**	.37
	LK 5-21j	.57**	.45**	.44**	.93**	.93**	.73**	.73**	.69**	.76**	/
Praktisch	O/V 0-5j	.95**	.90**	.97**	.93**	.96**	.96**	.95**	.94**	.98**	.92**
	LK 2-5j	.45*	.25	.25	.49*	.42*	.15	/	.87**	.70**	.42*
	O 5-21j	.55**	.87**	.89**	.59**	.64**	.84**	.94**	.90**	.92**	/
	LK 5-21j	.77**	.75**	.67**	.60**	.71**	.84**	.81**	.88**	.88**	/
Totaal	O/V 0-5j	.96**	.91**	.97**	.95**	.97**	.97**	.95**	.94**	.97**	.94**
	LK 2-5j	.83**	.83**	.66**	.75**	.62**	.68**	/	.49**	.36**	.90**
	O 5-21j	.68**	.91**	.85**	.72**	.76**	.91**	.90**	.88**	.90**	/
	LK 5-21j	.85**	.81**	.57**	.70**	.80**	.89**	.81**	.85**	.84**	/

* $p < .05$; ** $p < .01$. O/V: Ouder/verzorger, O: Ouder, LK: Leerkracht, Com: communicatie, GB: Gedrag buitenshuis, (voor)schva: (voor)schoolse vaardigheden, Huisa: Huishoudelijk activiteiten, Schac: Schoolse activiteiten, GenV: Gezondheid en veiligheid, SenVT: Spel en vrije tijd, Zelfv: Zelfverzorging, Zelfst: Zelfsturing, Soc: Sociaal, Motor: motorisch.

3.2.2 Vaardigheidsgebieden onderling

Alle correlaties tussen vaardigheidsdomeinen binnen hetzelfde domein zijn significant, op 'schoolse activiteiten', 'gezondheid en veiligheid' en 'zelfverzorging' binnen de versie Leerkracht 2-5j na. Deze drie vaardigheidsgebieden maken deel uit van het praktische domein. Binnen deze leerkrachtversie werden voor de vaardigheidsgebieden 'schoolse activiteiten' en 'zelfverzorging' ook lagere alpha waarden vermeld voor de interne consistentie. Als we dezelfde items uit deze vaardigheidsgebieden excluseren worden de correlaties significant, behalve voor 'gezondheid en veiligheid'.

Tabel 13 Correlaties tussen de verschillende vaardigheidsgebieden voor de algemene steekproef.

		Com	GB	(voor-) Schva	Huisa/ Schac	GenV	SenVT	Zelfv	Zelfst	Soc
Gedrag buitenshuis	O/V 0-5j	.86**								
	LK 2-5j									
	O 5-21j	.57**								
	LK 5-21j	.78**								
(voor)Schoolse vaardigheden	O/V 0-5j	.78**	.93**							
	LK 2-5j	.73**								
	O 5-21j	.62**	.88**							
	LK 5-21j	.70**	.83**							
Huishoudelijke / Schoolse activiteiten	O/V 0-5j	.91**	.87**	.80**						
	LK 2-5j	.32		.13						
	O 5-21j	.50**	.74**	.72**						
	LK 5-21j	.63**	.53**	.58**						
Gezondheid en veiligheid	O/V 0-5j	.91**	.88**	.85**	.90**					
	LK 2-5j	.19		.07	.30					
	O 5-21j	.48**	.83**	.78**	.77**					
	LK 5-21j	.58**	.62**	.57**	.77**					
Spel en vrije tijd	O/V 0-5j	.90**	.86**	.82**	.88**	.91**				
	LK 2-5j	.45*		.43*	.36*	.38*				
	O 5-21j	.54**	.51**	.60**	.57**	.54**				
	LK 5-21j	.49**	.34**	.34**	.65**	.70**				
Zelfverzorging	O/V 0-5j	.92**	.93**	.92**	.90**	.95**	.92**			
	LK 2-5j	.62**		.64**	.01	.14	.21			
	O 5-21j	.41**	.77**	.74**	.71**	.81**	.52**			
	LK 5-21j	.41**	.37**	.35**	.47**	.56**	.30*			
Zelfsturing	O/V 0-5j	.93**	.86**	.77**	.92**	.96**	.92**	.92**		
	LK 2-5j	.39*		.50**	.14	.08	.60**	.30		
	O 5-21j	.61**	.72**	.75**	.76**	.77**	.71**	.72**		
	LK 5-21j	.67**	.59**	.63**	.83**	.76**	.63**	.53**		
Sociaal	O/V 0-5j	.91**	.90**	.84**	.88**	.94**	.92**	.93**	.94**	
	LK 2-5j	.51**		.31	.26	.31	.37*	.47*	.29	
	O 5-21j	.51**	.52**	.57**	.59**	.62**	.74**	.59**	.70**	
	LK 5-21j	.57**	.45**	.51**	.65**	.72**	.73**	.54**	.72**	
Motorisch	O/V 0-5j	.91**	.88**	.86**	.89**	.91**	.88**	.93**	.91**	.91**
	LK 2-5j	.79**		.85**	.36	.06	.67**	.63**	.58**	.42*

* $p < .05$; ** $p < .01$. O/V: Ouder/verzorger, O: Ouder, LK: Leerkracht, Com: communicatie, GB: Gedrag buitenshuis, (voor)schva: (voor)schoolse vaardigheden, Huisa: Huishoudelijk activiteiten, Schac: Schoolse activiteiten, GenV: Gezondheid en veiligheid, SenVT: Spel en vrije tijd, Zelfv: Zelfverzorging, Zelfst: Zelfsturing, Soc: Sociaal, Motor: motorisch.

4 Opmerkingen

Dit onderzoek had tot doel om de pilootversie van de ABAS-3-NL op een relatief kleine, maar gevarieerde groep uit te proberen. In dit onderdeel integreren we zowel eigen vaststellingen als bemerkingen van deelnemers en partners uit het werkveld. Ook de selectie- en afnameprocedure wordt geëvalueerd. Deze bemerkingen worden meegenomen in het normeringsonderzoek.

4.1 Selectieprocedure

Over het algemeen heeft de vooropgestelde selectieprocedure gewerkt. Toch zijn er enkele punten die voor verbetering vatbaar zijn.

4.1.1 Buitengewoon onderwijs

We hebben gemerkt dat het moeilijker is om de selectieprocedure te volgen binnen het buitengewoon onderwijs in vergelijking met het regulier onderwijs. Eerst en vooral hadden we vooropgesteld om enkel kinderen uit de types 3 en Basisaanbod te betrekken in dit pilootonderzoek. Deze groepen zijn echter niet steeds strikt opgesplitst en vaak kleiner in aantal dan klassen uit het regulier onderwijs. Verder is het type Basisaanbod nog zeer recent en zitten er in deze groepen veel anderstalige nieuwkomers. Aangezien het spreken – of alleszins voldoende begrijpen – van de Nederlandse taal een vereiste was om deel te nemen aan dit onderzoek, kwamen deze kinderen en hun ouders niet in aanmerking. Het was om verschillende redenen dus niet steeds mogelijk om op basis van de klaslijst een juiste selectie te maken van drie meisjes en drie jongens. Er is dan ook met enige flexibiliteit omgesprongen met de selectiecriteria binnen het buitengewoon onderwijs. Desondanks is het – mogelijk omwille van verschillende oorzaken – niet steeds gelukt om aan het vooropgesteld aantal leerlingen te geraken.

4.1.2 Retourenveloppen

De informatiebrieven die ouders en jongeren dienden te ondertekenen wanneer zij wensten deel te nemen aan het pilootonderzoek, werden opnieuw aan de leerkrachten/begeleiders bezorgd en konden daarna via een retourenvelop kosteloos worden teruggestuurd naar het onderzoeksteam. We hebben gemerkt dat het langer duurde dan verwacht vooraleer deze enveloppen aankwamen, wat enige vertraging van de dataverzameling opleverde. Het zou voor toekomstig onderzoek aan te raden zijn om de informatiebrieven ook digitaal te laten doorsturen of het overzicht alvast per mail of telefoon door te geven. Op die manier kan de selectie sneller gebeuren en kunnen de vragenlijsten meteen aan de scholen en opvanglocaties bezorgd worden.

4.1.3 Coördinatie binnen de school/opvanglocatie

De procedure werd opgestart en opgevolgd door de onderzoekers die ook het nodige materiaal aanleverden en bereikbaar waren voor vragen van ouders, leerkrachten/begeleiders en directies. Aangezien elke school/opvanglocaties een andere werking en structuur heeft, gebeurde de interne coördinatie echter via de school/opvanglocatie zelf. We hebben gemerkt dat dit niet overal even vlot is verlopen. Meerdere factoren speelden daarin een rol, onder meer de persoon die het project coördineert (directeur, zorgcoördinator,...) en de grootte van een school. Voor toekomstig onderzoek kan het aan te raden zijn om hier van in het begin meer aandacht voor te hebben, korter op de bal te spelen en eventueel studenten te betrekken om de interne coördinatie mee op te volgen (zeker in de scholen zonder zorgcoördinator of dergelijke).

4.2 Steekproef

In het totaal werd in dit pilootonderzoek het adaptief gedrag van 222 Vlaamse kinderen en jongeren in kaart gebracht. Dit aantal is kleiner dan de vooropgestelde steekproefgrootte van 300, wat niet voor elke leeftijdsgroep een probleem was. Het aantal kleuterleerkrachten dat een ABAS-3-NL vragenlijst invulde was echter wel beperkt (± 25 in plaats van 50). De resultaten die gebaseerd zijn op de gegevens van de versie Leerkracht 2-5j dienen voorlopig dan ook met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Verder hebben we er in dit pilootonderzoek voor gekozen om – in tegenstelling tot het Amerikaans normeringsonderzoek – eveneens begeleiders van de kinderopvang te betrekken. Ook in de leeftijdscategorie 0-2,5j is een multi-informant benadering van adaptief gedrag namelijk aangewezen. Er is echter geen versie voorzien die helemaal is afgestemd op deze informanten; de leerkrachtversie start pas vanaf 2 jaar en binnen de ouerversie zijn de vaardigheidsgebieden ‘gedrag buitenshuis’ en ‘huishoudelijke activiteiten’ moeilijk in te schatten voor begeleiders. Toch zullen we ervoor kiezen om de begeleiders ook in het normeringsonderzoek te betrekken.

4.3 ABAS-3

De ABAS-3-NL werd over het algemeen positief onthaald. Maar liefst 85% van de deelnemers wenst opnieuw gecontacteerd te worden voor vervolgonderzoek. Toch kwamen er ook enkele opmerkingen over de formulering en inhoud van de items. Ten eerste zorgde de negatieve formulering van sommige items af en toe voor verwarring. Ook kregen we vragen over de toepasbaarheid van bepaalde items bij kinderen met een beperking. Sommige kinderen slagen er namelijk in om het gedrag dat beschreven staat in een item te stellen, maar op een andere manier. We illustreren dit aan de hand van een voorbeelditem van het vaardigheidsgebied ‘Spel en vrije tijd’ in de versie Ouder/verzorgers 0-5j: “Lacht of toont interesse wanneer hij/zij favoriet speelgoed ziet”. Een kind met een visuele beperking zal dit gedrag niet exact stellen, maar zal mogelijk wel lachen en interesse tonen wanneer hij/zij favoriet speelgoed *voelt*. Het is echter moeilijk om de tolereerbare mate van compensatie te veralgemenen aangezien het wel nog steeds over adaptief gedrag moet gaan. Een begeleider aanzetten om bepaald gedrag te stellen in zijn/haar plaats is ook een voorbeeld van compensatie om het gewenste doel te bereiken, maar is in mindere mate een illustratie van adaptief gedrag. Hier dienen – in samenspraak met de uitgever en oorspronkelijke auteur – nog duidelijke afspraken over gemaakt te worden. Ten derde gaven enkele ouders van zeer jonge of zeer zwak functionerende kinderen aan dat het soms ontmoedigend en confronterend was om zo vaak een 0-score te moeten toekennen aan een item. Er is op dit moment inderdaad geen afbreekregel voorzien in de ABAS-3. Deze frustratie van ouders is zeker begrijpelijk, al zijn bodemeffecten onvermijdelijk en eigen aan veel instrumenten. Voor deze groep kinderen zijn andere instrumenten voorhanden die de ondersteuningsnaden gedetailleerder in kaart kunnen brengen en handvaten kunnen bieden. Tot slot zijn er nog enkele drukfouten opgemerkt. Zo zijn de antwoordmogelijkheden voor de items 24 en 25 van het vaardigheidsgebied ‘Motoriek’ in de versie Leerkracht 2-5j niet gedrukt en heeft het vaardigheidsgebied ‘Voorschoolse vaardigheden’ in diezelfde versie twee items met het nummer 24.

5 Conclusie

De ABAS-3 is een vragenlijst om adaptief gedrag te meten, die – in lijn met de huidige conceptualisering van adaptief gedrag – naast een totaalscore ook uit een conceptueel, sociaal en praktisch domein bestaat. Dit instrument wordt internationaal gebruikt en heeft een betrouwbare en valide reputatie. In dit project – dat de eerste fase vormt van een grootschaliger normeringsonderzoek – werden de vier ouder- en leerkrachtversies van de Nederlandstalige ABAS-3 (ABAS-3-NL) uitgeprobeerd bij een groep Vlaamse kinderen en jongeren tussen 0 en 18 jaar. De vragenlijst werd positief onthaald en de eerste resultaten suggereren dat de ABAS-3-NL voldoende garanties levert om ingezet te worden in een grootschaliger onderzoek.

Het grootschaligere normeringsonderzoek zal – dankzij een cofinanciering tussen de departementen Onderwijs en Vorming (jaar 1) en Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (jaar 2) – van start gaan in juli 2016. De stuurgroep zal gecontinueerd worden onder voorzitterschap van Sofie De Smet (departement WVG), en ook het VAPH, Kind en Gezin en de verschillende CLB koepels hebben zich opnieuw bereid getoond om mee te werken. De dataverzameling zal lopen gedurende het schooljaar 2016-2017. De procedure zal gelijkend zijn aan deze van het pilotonderzoek, op enkele aanpassingen (die hierboven beschreven staan) na. Naast de ABAS-3-NL en de achtergrondvragenlijst, zal aan de deelnemers gevraagd worden om eveneens de Child Behavior Checklist (CBCL; Achenbach & Rescorla, 2001) in te vullen. Op die manier willen we zicht krijgen op de relatie tussen adaptief gedrag en eventuele gedrags- en/of emotionele problemen.

Er dienen verder – in samenspraak met de uitgever en oorspronkelijke auteur – nog enkele overwegingen gemaakt te worden. Ten eerste dient bekeken te worden of het wenselijk en/of mogelijk is om aanpassingen aan te brengen aan de vaardigheidsgebieden ‘schoolse activiteiten’ en/of ‘zelfverzorging’ van de versie Leerkracht 2-5j. Het is een optie om de twee tot vier ‘problematische’ items binnen het praktische domein te vervangen of weg te laten. Zowel de hypothese dat de kleine steekproefgroottes aan de basis van de gemengde resultaten liggen, als de hypothese dat de oorspronkelijke items het niet goed doen in Vlaamse context zijn plausibel. Verder willen we ook in het grootschaligere normeringsonderzoek de begeleiders van kinderen (0-2,5j) uit de dagopvang betrekken. We zouden hiervoor opnieuw de versie Ouder 0-5j willen gebruiken, ons ervan bewust zijnde dat de vaardigheidsgebieden ‘gedrag buitenshuis’ en huishoudelijke activiteiten’ niet van toepassing zijn binnen deze context. Tegelijkertijd zouden we bij de oudste kinderen uit de dagopvang (1,8j-2,5j) de versie Leerkracht 2-5j willen uitproberen. Ook dit zal met de oorspronkelijke auteur opgenomen worden, aangezien de begeleiders van de dagopvang niet betrokken werden in het Amerikaanse normeringsonderzoek. Vanuit een preventief en handelingsgericht oogpunt zijn wij er echter van overtuigd dat het belangrijk is om in deze jonge leeftijdscategorie reeds eventuele moeilijkheden te detecteren, bij voorkeur over verschillende contexten heen.

Aan het einde van het normeringsonderzoek – dat loopt tot juli 2018 – beogen we een betrouwbaar, valide en genormeerd instrument voor adaptief gedrag te kunnen afleveren, dat kan gebruikt worden op verschillende niveaus en binnen verschillende settings in Vlaanderen.

Referenties

- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2001). *Manual for the ASEBA School-Age Forms & Profiles*. Burlington, VT: University of Vermont, Research Center for Children, Youth, & Families.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author.
- Bildt, A.A. de, & Kraijer, D.W. (2003; leeftijdsequivalenten 2005). *Vineland-Z. Sociale Redzaamheidsschaal voor kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking. Handleiding*. Leiden: PITS.
- Bildt A.A. de, Sytema S., Kraijer D., Sparrow S., Minderaa R. (2005). Adaptive functioning and behavior problems in relation to level of education in children and adolescents with intellectual disability. *J Intellect Disabil Res.*, 49(pt 9), 672–681.
- Bruininks, R., Woodcock, R., Weatherman, R., & Hill, B. (1997). *Scales of Independent Behavior-Revised*. Rolling Meadows, IL: Riverside.
- Farley M. A., McMahon W. M., Fombonne E., Jenson W. R., Miller J., Gardner M. (2009). Outcome for adults diagnosed in childhood with autism and average or near-average cognitive abilities. *Autism Res.*, 2, 109–18.
- Floyd, R.G., Shands E. I., Alfonso V. C., Phillips J. F., Autry B. K., Mosteller J. A., et al. (2015). A Systematic Review and Psychometric Evaluation of Adaptive Behavior Scales and Recommendations for Practice. *Journal of Applied School Psychology*, 31(1), 83-113.
- Goldstein, S. & Naglieri, J. A. (2009). *Assessing Impairment: from Theory to Practice*. New York: Springer.
- Gresham, F. M., & Elliot, S. N. (1987). The relationship between adaptive behavior and social skills: Issues in definition and assessment. *Journal of Special Education*, 21, 167–181.
- Harrison, P. L., & Oakland, T. (2015). *Adaptive Behavior Assessment System, Third Edition [Manual]*. Torrance, CA: Western Psychological Services.
- Harrison, P. L., & Oakland, T. (2003). *Adaptive Behavior Assessment System—Second Edition*. San Antonio, TX: The Psychological Corporation.
- Kenworthy, L., Case, L., Harms, M. B., Martin, A., & Wallace, G. L. (2010). Adaptive behavior ratings correlate with symptomatology and IQ among individuals with high-functioning autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40, 416–423.
- Kraijer, D.W., Kema, G.N. & Bildt, A.A. de (2004). *SRZ en SRZ-i sociale redzaamheidsschalen: handleiding*. Lisse: Swets Test Publishers.
- Lambert, N., Nihira, K., & Leland, H. (1993). *AAMR Adaptive Behavior Scale-School: Second Edition*. Austin, TX: PRO-ED.
- Lindblad, I., Svensson, L., Landgren, M., Nasic, S., Tideman, E., Gillberg, C., & Fernell, E. (2013). Mild intellectual disability and ADHD; a comparative study of school age children's adaptive abilities. *Acta Paediatrica*, 102(10), 1027-1031.
- Lopata, C., Fox, J. D., Thomeer, M. L., Smith, R. A., Volker, M. A., Kessel, C. M., McDonald, C. A., & Lee, G. K. (2012). ABAS-II ratings and correlates of adaptive behavior in children with HFASDs. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 24, 391–402.

- Lopata, C., Smith, R. A., Volker, M. A., Thomeer, M. L., Lee, G. K., & McDonald, C. A. (2013). Comparison of adaptive behavior measures for children with HFASDs. *Autism Research and Treatment, 32*(5), 379-389.
- Malhi P., Singhi P. (2015). Adaptive behavior functioning in children with autism. *Indian J Pediatr, 82*(8), 677-681.
- McCarney, S., & Arthaud, T. (2006). *Adaptive Evaluation Behavior Scale-Revised Second Edition*. Columbia, MO: Hawthorne.
- McDonald, C. A., Thomeer, M. L., Lopata, C., Fox, J. D., Donnelly, J. P., Tang, V., et al. (2014). VABS-2 ratings and predictors of adaptive behavior in children with HFASD. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*.
- Mooij, T., Hoogeveen, L., Driessen, G., van Hell, J., & Verhoeven, L. (2007). *Eindverslag van het Onderzoek naar Succescondities voor Onderwijs aan Hoogbegaafde Leerlingen*. Nijmegen, The Netherlands: Radboud Universiteit, ITS/CBO/Afdeling Orthopedagogiek.
- Opdenakker, M.-C., & Hermans, D. (2006). Allochtonen in en doorheen het onderwijs: Cijfers, oorzaken en verklaringen. In S. Sierens, M. Van Houtte, P. Loobuyck, K. Delrue, & K. Pelleriaux (Eds.), *Onderwijs onderweg in de immigratiesamenleving* (pp. 33-66). Gent, Belgium: Academia Press.
- Papadopoulos, K., Metsiou, K., & Agaliotis, I. (2011). Adaptive behavior of children and adolescents with visual impairments. *Research in Developmental Disabilities, 32*, 1086–1096.
- Reynders, T., Nicaise, I. & Vandamme, J. (2005) *De constructie van een SES-variabele voor het SiBO-onderzoek*. Leuven: Schoolloopbaan in het Basisonderwijs (SiBO).
- Reynolds, C. R., & Kamphaus, R. W. (2004). *Behavior Assessment System for Children* (2nd ed.). Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Sattler, J. M., & Hoge, R. D. (2006). *Adaptive behavior*. In J. M. Sattler, & R. D. Hoge (Eds.), *Assessment of Children. Behavioral, social, and clinical foundations* (5th ed., pp 303- 320). La Mesa, CA: Sattler.
- Schalock, R. L. (2004). Adaptive behavior: Its conceptualisation and measurement. In E. Emerson, C. Hatton, T. Thompson & T.R. Parmenter (Eds.), *The international handbook of applied re-search in intellectual disabilities* (pp. 369-384). Chichester, UK: John Wiley & Sons, Ltd.
- Schalock, R. L., & Luckasson, R. (2004). The renaming of mental retardation: Understanding the change to the term intellectual disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disabilities, 45*, 116-124.
- Schalock, R. L., Borthwick-Duffy, S. A., Bradley, V. J., Buntinx, W. H. E., Coulter, D. L., Craig, E. M., et al. (2010). *Intellectual disability: Definition, classification, and systems of supports*. Washington, DC: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.
- Sparrow, S. S., Balla, D., & Cicchetti, D. V. (1984). *Vineland Adaptive Behavior Scales: Survey edition*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Sparrow, S. S., Cicchetti, D. V., & Balla, D. A. (2005). *Vineland adaptive behavior scales* (2nd ed.). Minneapolis: NCS Pearson, Inc.
- Tassé, M. J., Schalock, R. L., Balboni, G., Bersani, H., Duffy, S. A., De Valenzuela, J. S., Spreat, S., Thissen, D. M., Widaman, K. F., & Zhang, D. (2012). The construct of adaptive behavior: Its conceptualization, measurement, and use in the field of intellectual disability. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities, 117*, 291-303.

Tassé, M. J., Schalock, R. L., Balboni, G., Bersani, H., Duffy, S. A., De Valenzuela, J. S., Spreat, S., Thissen, D. M., Widaman, K. F., & Zhang, D. (2014). *Diagnostic Adaptive Behavior Scale: User's Manual*. Washington, DC: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.

Tellegen, P. J. (2000). Verantwoord testgebruik bij allochtonen. Een reactie. *De Psycholoog*, 35, 231-235.

Wassenberg-Severijnen, J. E. & Custers, J. W. (2005) *Handleiding PEDI-NL*. Harcourt Test Publishers, Amsterdam, the Netherlands.

World Health Organization (2001). *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)*. Geneva, Switzerland: Author.

Bijlagen

Bijlage 1:	Achtergrondvragenlijst	44
Bijlage 2:	Informatiebrief voor ouders van kleuters en kinderen uit het basisonderwijs	48

Achtergrondvragenlijst bij de ABAS-3

Identificatienummer:

Beste ouder/familielid/begeleider,

Nadat u de ABAS-vragenlijst heeft ingevuld, vragen wij u onderstaande vragen te beantwoorden. Het is de bedoeling dat dit door dezelfde persoon gebeurt. Deze vragen peilen naar een aantal algemene gegevens over uw gezinssituatie en het kind/de jongere waarvoor u de vragenlijsten invult. Alvast bedankt!

Wie vult deze vragenlijst in?

☐ Biologische moeder	☐ Biologische vader
☐ Stiefmoeder	☐ Stiefvader
☐ Pleegmoeder	☐ Pleegvader
☐ Grootmoeder	☐ Grootvader
☐ Begeleider	☐ Anders, namelijk:

I. Voor ouder/stiefouder/pleegouder:

Wat is uw burgerlijke staat?

☐ Gehuwd	☐ Alleenstaand	☐ Uit elkaar/gescheiden
☐ Niet gehuwd, wel samenwonend	☐ Weduwe of weduwnaar	

(Als u op dit moment geen partner heeft, hoeft u de rechter kolom 'Partner' niet in te vullen.)

Uzelf

Leeftijd:
Nationaliteit (bij geboorte):
Nationaliteit (huidig):

Partner

Leeftijd:
Nationaliteit (bij geboorte):
Nationaliteit (huidig):

II. Voor andere familieleden of begeleiders:

Leeftijd:
Nationaliteit (bij geboorte):
Nationaliteit (huidig):

1. Vragen over het kind/de jongere waarvoor u de vragenlijsten invult.

Algemeen:

Geslacht: Mannelijk Vrouwelijk

Geboortedatum: / / (dd/mm/jjjj)

Datum van vandaag: / / (dd/mm/jjjj)

Is het kind te vroeg geboren (voor de 37ste week)? *ja / nee / niet bekend*

Indien ja, in welke week v/d zwangerschap?

Moedertaal:

Nationaliteit:

Hoe lang woont het kind al in België? In België geboren en opgegroeid (aantal) jaar

Heeft het kind/de jongere een beperking (bv. verstandelijke beperking, autisme, doofheid, leerstoornis,...)?

☐ Ja, namelijk:.....	☐ Neen, maar wel een vermoeden	☐ Neen
	leg uit:.....	

Werd er reeds een intelligentieonderzoek uitgevoerd bij het kind/de jongere?

- Ja Neen Geen idee

Indien ja:

- Waar (naam instantie) en wanneer (maand/jaar) werd dit onderzoek uitgevoerd?
-
- Welke intelligentiescores werden er toen behaald?
-

2. Soort onderwijs/dagopvang van het kind/de jongere.

Kruis in de tabel hieronder het soort onderwijs of dagopvang van het kind aan op dit moment.

Dagopvang <i>(als het kind niet naar school gaat)</i>	☐ Blijft overdag thuis	☐ Dagopvang bij familie	☐ Onthaalmoeder/ kinderdagverblijf	☐ MFC (Dagopvang via VAPH of Bijzonder Jeugdzorg)
	☐ Anders:			
Gewoon onderwijs	☐ Kleuter	☐ Lager ☐ Met GON ☐ Zonder GON	☐ Secundair ☐ ASO ☐ TSO ☐ KSO ☐ BSO	
Buitengewoon onderwijs	☐ Kleuter	☐ Lager	☐ Secundair ☐ Opleidingsvorm 1 ☐ Opleidingsvorm 2 ☐ Opleidingsvorm 3 ☐ Opleidingsvorm 4	
<i>Indien van toepassing, geef aan welk type onderwijs uw kind volgt:</i>	☐ Type 1 (licht verstandelijke beperking)	☐ Type 2 (matig, ernstig of diep verstandelijke beperking)	☐ Type 3 (emotionele of gedragsstoornis, zonder verstandelijke beperking)	☐ Type 4 (motorische beperking)
	☐ Type 5 (opname in ziekenhuis/ preventorium/ residentiële setting)	☐ Type 6 (visuele beperking)	☐ Type 7 (auditieve beperking/spraak- of taalstoornis)	☐ Type 8 (ernstige leerstoornissen)
	☐ Type 9 (autismespectrumstoornis, zonder verstandelijke beperking)	☐ Type basisaanbod	☐ Anders:	
Andere:				

3. Vragen over het gezin

Waar verblijft het kind?

- Thuis Schoolinternaat Anders:
- Co-ouderschap MFC¹

Indien u meerdere antwoorden aanduidt, leg dan verder uit:.....

.....

Samenstelling van uw gezin:

- Twee-ouder gezin: beide ouders, moeder met partner of vader met partner
- Nieuw samengesteld gezin met kinderen uit verschillende gezinnen
- Alleenstaande moeder (zonder inwonende partner)
- Alleenstaande vader (zonder inwonende partner)
- Anders, namelijk:

¹ Multifunctioneel centrum. Hieronder vallen mobiele, ambulante, semi-residentiële en residentiële ondersteuning vanuit het VAPH of de Bijzondere Jeugdzorg.

Aantal kinderen in het gezin: 1 2 3 4 of meer :

(al dan niet inwonend, van beide partners)

Plaats in de kinderrij: Jongste kind (één van de) middelste kind(eren) Oudste kind

Welke taal wordt er thuis gesproken?

(Als niet dezelfde taal met beide ouders gesproken wordt, gelieve dit te vermelden.)

.....

In welke omgeving woont uw gezin?

- Stad Verstedelijkte gemeente Platteland

In welke categorie valt het totale netto maandinkomen van uw gezin? (in euro; kinderbijslag, uitkeringen... inbegrepen).

Kruis het gepaste vakje aan.

- Minder dan € 1000
- Tussen € 1001 en € 1500
- Tussen € 1501 en € 2000
- Tussen € 2001 en € 2500
- Tussen € 2501 en € 3000
- Tussen € 3001 en € 3500
- Meer dan € 3500
- Ik weet het niet

4. Opleiding

Wat is de hoogst afgeronde opleiding van u (en uw huidige partner)?

(Als u op dit moment geen partner heeft, hoeft u de rechter kolom 'Partner' niet in te vullen.)

Uzelf

- Geen diploma
- Lager onderwijs
- Buitengewoon lager onderwijs
- Buitengewoon secundair onderwijs
- Gewoon secundair onderwijs
- Afgestudeerd voor 1990
 - Lager middelbaar (tot 3^e jaar) ASO/TSO/KSO²
 - Lager middelbaar BSO²
 - Hoger middelbaar ASO/TSO/KSO
 - Hoger middelbaar BSO
- Afgestudeerd na 1990
 - 1ste graad A-stroom
 - 1ste graad B-stroom
 - 2de graad ASO/TSO/KSO
 - 2de graad BSO
 - 3de graad ASO/TSO/KSO
 - 3de graad BSO
- Hoger niet-universitair onderwijs of bachelorniveau
- Universitair onderwijs of masterniveau
- Anders, geef aan:

Partner

- Geen diploma
- Lager onderwijs
- Buitengewoon lager onderwijs
- Buitengewoon secundair onderwijs
- Gewoon secundair onderwijs
- Afgestudeerd voor 1990
 - Lager middelbaar (tot 3^e jaar) ASO/TSO/KSO²
 - Lager middelbaar BSO²
 - Hoger middelbaar ASO/TSO/KSO
 - Hoger middelbaar BSO
- Afgestudeerd na 1990
 - 1ste graad A-stroom
 - 1ste graad B-stroom
 - 2de graad ASO/TSO/KSO
 - 2de graad BSO
 - 3de graad ASO/TSO/KSO
 - 3de graad BSO
- Hoger niet-universitair onderwijs of bachelorniveau
- Universitair onderwijs of masterniveau
- Anders, geef aan:

² ASO: Algemeen Secundair Onderwijs, TSO: Technisch Secundair Onderwijs, KSO: Kunstsecundair Onderwijs, BSO: Beroepssecundair Onderwijs

5. Werk

Wat is het beroep van u (en uw huidige partner)?

(Als u op dit moment geen partner heeft, hoeft u de rechter kolom 'Partner' niet in te vullen.)

Uzelf

- Arbeider
- Bediende (private sector)
- Ambtenaar (openbare sector)
- Zelfstandig/vrij beroep zonder personeel
- Zelfstandig/vrij beroep met personeel
- Anders, geef aan:

Partner

- Arbeider
- Bediende (private sector)
- Ambtenaar (openbare sector)
- Zelfstandig/vrij beroep zonder personeel
- Zelfstandig/vrij beroep met personeel
- Anders, geef aan:

Wat is het percentage tewerkstelling van u (en uw huidige partner)?

(Als u op dit moment geen partner heeft, hoeft u de rechter kolom 'Partner' niet in te vullen.)

Uzelf

- Voltijds (100%)
- Deeltijds (meer dan 50%)
- Deeltijds (50% of minder)

Momenteel geen betaald werk wegens:

- Student
- Pensioen
- Werkloos (met uitkering)
- Werkloos (zonder uitkering)
- Huishouden (met premie/uitkering)
- Huishouden (zonder uitkering)
- Langdurig ziek
- Invaliditeit
- Anders, geef aan:.....

Partner

- Voltijds (100%)
- Deeltijds (meer dan 50%)
- Deeltijds (50% of minder)

Momenteel geen betaald werk wegens:

- Student
- Pensioen
- Werkloos (met uitkering)
- Werkloos (zonder uitkering)
- Huishouden (met premie/uitkering)
- Huishouden (zonder uitkering)
- Langdurig ziek
- Invaliditeit
- Anders, geef aan:.....

Heeft u nog opmerkingen bij deze vragenlijst?

.....
.....
.....

Heeft u nog opmerkingen bij de ABAS-3?

.....
.....
.....

Het onderzoek naar de ABAS-3 loopt de komende jaren nog verder, omdat we graag zicht willen krijgen op hoe kinderen zich ontwikkelen. Mogen wij u in de toekomst contacteren voor ons vervolgonderzoek? Wanneer u door ons gecontacteerd wordt, ontvangt u meer informatie over de inhoud en kunt u daarna beslissen of u wel of niet wilt meewerken. Dan hebben we uiteraard wel contactgegevens nodig (telefoonnummer of e-mailadres).

- Nee, ik word liever niet gecontacteerd
- Ja, e-mailadres:.....
- Ja, telefoonnummer:.....

Bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Leuven

december 2015

Onderwerp: onderzoek ABAS-3

Beste ouder/voogd/familieid,

- Binnen een onderzoek aan de KU Leuven en de Thomas More Hogeschool wordt een vragenlijst ontwikkeld die peilt naar de ontwikkeling van een kind op adaptief gebied. Met deze vragenlijst (ABAS-3) willen we met andere woorden zicht krijgen op verschillende belangrijke vaardigheden die kinderen nodig hebben in het dagelijks leven, zoals vaardigheden op het vlak van communiceren, spel of zelfverzorging. Door een goede vragenlijst te ontwikkelen, hopen we in de toekomst gemakkelijker en sneller te kunnen bepalen welke kinderen extra hulp nodig hebben. Voor de ontwikkeling van de vragenlijst hebben we gegevens nodig van heel wat kinderen en jongeren uit heel Vlaanderen. Graag willen we voor dit onderzoek uw medewerking vragen.

Wat houdt het onderzoek in?

- Voor het onderzoek willen we u vragen om twee vragenlijsten in te vullen. De eerste vragenlijst brengt enkele achtergrondgegevens in kaart en de tweede vragenlijst, de ABAS-3, vraagt naar verschillende vaardigheden van uw kind in het dagelijks leven. De vragenlijsten kunt u thuis invullen, op een moment dat het voor u past. Het is belangrijk dat beide vragenlijsten door dezelfde ouder worden ingevuld. Dit duurt in totaal ongeveer drie kwartier. Daarnaast vragen we ook aan de leerkracht om de vragenlijst over uw kind in te vullen.

Hoe verloopt het onderzoek?

Uw kind is op toevallige wijze geselecteerd. Wij vragen graag uw toestemming om uw kind te laten deelnemen aan dit onderzoek. Gelieve de brief op de volgende pagina in te vullen (ook wanneer u niet wenst deel te nemen) en binnen de vijf werkdagen terug te bezorgen aan de leerkracht. Indien u toestemming geeft, bezorgen we u daarna via de leerkracht de twee vragenlijsten. De ingevulde vragenlijsten kunt u (in een gesloten envelop) aan de leerkracht terugbezorgen. De vragenlijsten worden vervolgens door ons opgehaald. De gegevens worden in het kader van de wet op de privacy anoniem in ons onderzoek verwerkt.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Voor vragen en bijkomende informatie kunt u steeds terecht bij het onderzoeksteam van dit project.

E-mail: Siel.Bulteel@ppw.kuleuven.be

Telefoon: 016 374741

Met vriendelijke groeten,

Prof. Dr. Ilse Noens, Prof. Dr. Bea Maes, Dr. Jarymke Maljaars, Siel Bulteel (KU Leuven)
Annemie Bos (Thomas More)

Geïnfomeerde toestemming

Samenvatting van het onderzoek

Titel:	De ontwikkeling van een Vlaamse schaal voor adaptief gedrag
Doel:	Het ontwikkelen en normeren van een vragenlijst om adaptief gedrag in kaart te brengen bij kinderen en jongeren van 0-18 jaar.
Methode:	Het invullen van twee vragenlijsten door u als ouder/opvoeder over uw kind: (1) achtergrondvragenlijst en (2) ABAS-3. De ABAS-3 zal ook door de leerkracht van uw kind worden ingevuld.
Duur:	Het invullen duurt voor u als ouder/opvoeder ongeveer 45 minuten.
Naam onderzoeker:	Siel Bulteel
E-mailadres onderzoeker:	Siel.Bulteel@ppw.kuleuven.be

- Ik begrijp wat er van mij verwacht wordt tijdens dit onderzoek.
- Ik weet dat ik voor dit onderzoek een achtergrondvragenlijst en een vragenlijst over het functioneren van mijn kind in het dagelijks leven (de ABAS-3) zal invullen en dat de leerkracht van mijn kind eveneens de ABAS-3 zal invullen.
- Ik begrijp dat mijn deelname aan deze studie vrijwillig is. Ik heb het recht om mijn deelname op elk moment stop te zetten zonder daarvoor een reden op te hoeven geven.
- De resultaten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden voor wetenschappelijke doeleinden en mogen gepubliceerd worden. Mijn naam wordt daarbij niet gepubliceerd, anonimiteit en de vertrouwelijkheid van de gegevens is in elk stadium van het onderzoek gewaarborgd.
- Ik wil graag op de hoogte gehouden worden van de algemene resultaten van dit onderzoeksproject. De onderzoeker mag mij hiervoor contacteren op het volgende e-mailadres:
- Voor vragen weet ik dat ik na mijn deelname terecht kan bij: Siel Bulteel via Siel.Bulteel@ppw.kuleuven.be

Ondergetekende **moeder / vader / voogd** (*schrappen wat niet past*) van

.....(voor- en achternaam van uw kind) heb bovenstaande informatie gelezen en begrepen en heb antwoord gekregen op al mijn vragen betreffende deze studie.

Ik geef hierbij **WEL / GEEN** (*schrappen wat niet past*) toestemming om deel te nemen aan dit onderzoek.

Gegevens van mijn kind

Geslacht: **jongen / meisje** (*schrappen wat niet past*)

School:.....

Klas:.....

Datum:

Naam en handtekening ouder

Naam en handtekening onderzoeker